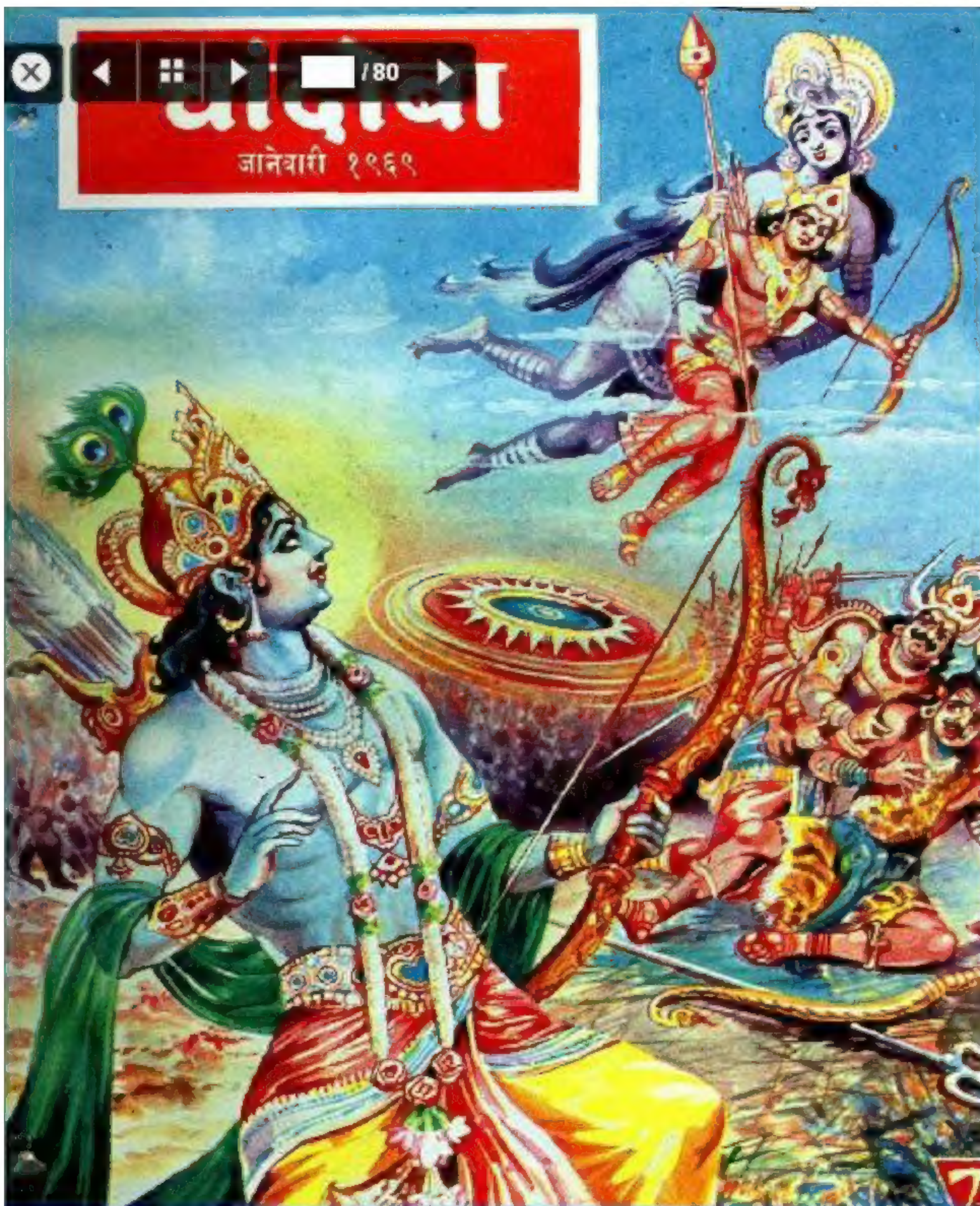

/80

प्रादिक्या

जानेवारी १९६९

ऐरावत

ब्रह्मदेशाच्या एका गांवी एक धोबी रहात असे. त्या धंद्यात त्याचा हात धरणारा दुसरा धोबी जवळपास नव्हता. त्याने कपडे घुतले की कपडे कसे होत पांढरे स्वच्छ म्हणून गावातला प्रत्येक श्रीमंत मनुष्य त्याच्याकडे कपडे धुवायला टाकी. अशा तऱ्हेने तो फार मोठा श्रीमंत झाला.

धोब्याच्या शेजारी एक कुंभार रहात असे. धोबी आपल्या कामात जितका चतुर होता, कुंभार तितकाच कमी कुशल होता. म्हणून तो गरीबच राहला. आपल्या नशिवात नाही, असे समजून तो स्वस्थ बसला असता तर प्रश्नच नव्हता. परंतु तो दुष्ट होता. धोब्याची श्रीमंती पाहून तो त्याचा हेवा करू लागला. आता कोणत्याही परिस्थितीत श्रीमंत होता येणार नाही, तर धोब्याचे खूप नुकसान करून त्याला कसे खाली ओढायचे, हा एकच एक

विचार त्याच्या मनात घोळू लागला. रात्रंदिवस तोच विचार त्याच्या मनात येई व शेवटी त्याने एक उपाय करायचे ठरविले.

त्या गावच्या राजाकडे एक सुंदर हत्ती होता. तो सर्व हत्तीसारखा काळा होता. इंद्राचा हत्ती ऐरावत हा शुभ्र पांढरा असतो, हे सर्वांना माहीतच आहे. राजाच्या मनात होते की त्याचा हत्ती पण ऐरावतासारखा शुभ्र पांढरा झाला तर आपल्याला इंद्रपद मिळेल. जगभर त्याची प्रसिद्धी होईल. त्याच्या हत्तीचा काळा रंग पालटून कोणी तो पांढरा करून द्यावा म्हणजे, इतर राजे लोक त्याचा हत्ती पाहून स्वतःला तुच्छ लेखतील, असे त्याला वाटू लागले. राजाच्या मनातली ही इच्छा राजधानीतल्या प्रत्येक माणसाच्या कानावर येऊन पोचली.

एकदा कुंभार राजवाड्यात गेला व पाहरेकऱ्यांना म्हणाला—“मी राजाजवळ

कारने त्याला दंड केला. त्याने या माविहद १८४८ मध्ये राजिनामा दिला. पदवीवर खानसिम याची नेमणूक करून इंग्रज सेनाधिकाऱ्यांना लाहोर सरकारने बिले. २० एप्रिल रोजी दोघांचा एन का. त्याचा आरोप मूलराजवर लावण्यात आ.

परंतु इंग्रज यासाठी युद्धाला आले गेले. ते मूलराजच्या प्रस्तावर लाहोर कार काय करते या गोष्टीची वाट पाहत होते. परंतु एका सामान्य इंग्रज अधिकाऱ्याच्या हातघाईमुळे प्रश्न अधिक गुंतीचा होऊ लागला. मुलतान येथे राज याच्या सैन्याशी युद्ध करण्यासाठी राचा मुबेदार छतरसिंग याने त्याचा या शेरसिंह घालाबरोबर सैन्य देऊन दिले. पण तो मूलराजला फिरार झाला. ख शीख पुढारी देखील शेरसिंगच्या गत सामील झाले. या खेपेस गिळांनी

अफगाणांना पेशावरचे प्रलोभन दाखवून त्यांना आपल्या बाजूला वळवून घेतले.

१० ऑक्टोबर १८४८ या रोजी ब्रिटिशांनी शिखांविरुद्ध आणखी एका युद्धाची घोषणा केली. १६ नव्हेंबर १८४८ च १३ जानेवारी १८४९ या दरम्यानच्या काळात दोघांचे परस्परांशी युद्ध झाले. या युद्धात इंग्रजांचा पराभव झाला नाही. पण त्यांचे नुकसान मात्र पुष्कळ झाले. २२ जानेवारीला मुलतान येथे जे युद्ध झाले त्यात इंग्रजांना जय मिळाला. मूलराज झाला जन्मठेप शिखा झाली.

परंतु चिनाब नदीजवळ गुजरात येथे शिखांशी पुन्हा झालेल्या युद्धात इंग्रजांनी जय मिळविला. अशा तऱ्हेने शिखांचे धडकमी होत गेले. इंग्रजांनी पंजाब वर आपला अंमल कायम केला. विलीप सिंगाला इंग्लंडमध्ये पाठविण्यात आले. तेथे त्याला दस वर्षी पाच लाख रुपये पेन्शन देण्याचे ठरले.

आहे. तू माझा हत्ती पांढरा करून दाखविलाच पाहिजे."

ते ऐकून घोडी चकितच झाला. आपल्याची द्वेष करणाऱ्या कुंभाराचे हे कारस्थान आहे हे ओळखायला घोड्याला वेळ लागला नाही. हत्तीला माझ्याकडून पांढरा करवून घेण्याची गोष्ट राजाच्या मनात यानेच भरली असणार.

म्हणून तो राजाला म्हणाला—"महाराज, आपली इच्छाच आहे तर मी आपल्या हत्तीला पांढरा करून दाखवितो. ते तेवढे कठीण काम नाही. त्याला कपड्यांसारखेच घुवावे लागेल. परंतु माझ्याकडे भितकी मडकी आहेत ती कपडे उकळण्याच्या बेताची आहेत. म्हणून हत्ती मावेल एवढे मडके बनवून देवविलेंत तर मी हत्तीला त्यात बसवून स्वच्छ धुऊन काढीन.

मूर्ख राजाला घोडी जे म्हणाला ते खरे वाटले व त्याने कुंभाराला बोलावून हत्ती बसण्या जोमे मोठे मडके करून लायला सांगितले. या खेपेस कुंभाराची पाळी होती. त्याचे दोळे पांढरेच झाले. घोड्याच्या गळघात जे जाळे टाकायला तो गेला होता ते त्याच्याच गळघात येऊन जडकले. तरी राजाचे पालन करणे आवश्यक होते.

म्हणून म्हणाला—"महाराज! मी तसे मडके करून देतो; परंतु मला एका महिन्याच अवधी देण्याची कृपा करावी." असे सांगून कुंभार घरी निघून गेला. त्याने आपल्या जातभाई कुंभारांना मदतीला बोलावून एक मोठे मडके तयार केले आणि ते राजाकडे पाठविले केले.

घोड्याला निरोप आला. राजाच्या शिष्यांनी हत्तीला मडक्यात बसवण्यासाठी अंकुश माखून पुढे जायला डकलले. परंतु हत्तीने जात पाय टेवताच मडके फुटले.

राजाने कुंभाराला बोलावून पुन्हा दुसरे मडके तयार करून देण्यास सांगितले.

Fullscreen 127

राजाने पुन्हा कुंभाराला बोलाविले व रागावून म्हणाला—“कायरे तू मडके इतके जाड कशांना करून आणलेस? यात पाणी तापत सुद्धा नाही. या खेपेस आणले मडके तयार करून घेऊन ये. नाहीतर तुला फाशी देईत.”

कुंभार व त्याच्या नातेवाइकांनी कित्येक मडकी तयार केली. पुष्कळ मेहनत केली. कित्येक महिने आपले काम सोडले. पण सर्व फुकट झाले. शेवटी त्याला आपला मूर्खपणा कळला. हत्तीचे वजन पेलू शकेल व पाणी तापेल असे मडके प्रभुदेवाला देतील करता येणार नाही. त्याने ती गोष्ट राजाला सांगितली. राजाने हत्तीला धुजल पांढरा करण्याचा विचारच सोडला. परंतु दुसऱ्याचे नाक कापण्याच्या प्रयत्नात त्याचेच नाक कापले गेले याबद्दल कुंभाराला मात्र चांगलीच अद्दल दडली. राजाचा मूर्खपणा पाहून बोवी मनातल्या मनात हसला.

18 / 80 ▶

पडकें दऊळ

[२२]

विक्रमकेसरीला पळत येत असलेला पाहून शिखीमुसाला हे कळायला वेळ लागला नाही की त्याने पुजाऱ्याला गळकट्यासाठी खोजलेली शुक्ती फसली. विक्रमकेसरी ओरडला ते सर्व त्या दुष्टाला ऐकू गेले असणार, त्यात त्याला संताप घरला नाही. पुजाऱ्याला हे देखील कळले असणार की मोठमोठे बोलून शिखीमुस व नागमल्ली दोघांना आपल्या आज्ञात फसविणे शक्य नाही. कारण जाता विक्रमकेसरी मवतीला येऊन पोचला होता. आता करावयाचे? त्याचा दूत म्हणून आलेला नागगिधाडाला वाचून ठेवले तर कदाचित त्याच्या मवतीला पुजारी येईल.....शिखीमुसने जसा काही विचार करून एकीकडे विक्रमकेसरीला हाकवून घेतावले व दुसरीकडे नागमल्ली सविध राहून त्या नागगिधाडाला निस

॥ श्रीगणेशाय ॥

शिखीमुखने पण ते ऐकले. तो सुद्धा नागगिधाडाला धरण्यासाठी पळू लागला. त्यावेळी आकाशातून एक काळे दोरखंड येऊन नागगिधाडासमोर पडले. नागगिधाडाने चाई चाईने त्या दोरखंडाचे एक टोक कमरेला बांधले व ओरडून म्हणाला—
“पुजारी घनी! हा नागगिधाड आकाशात उडण्यास तयार आहे. आपला पुढे काय हुकूम आहे?”

दुसऱ्या क्षणाला नागगिधाड आकाशात वर जाऊ लागला. त्याला पकडण्यासाठी तिचे पावले. परंतु तोपर्यंत तो वहावीस हात आकाशात तरंगू लागला होता. विक्रमकेसरी धनुष्यावर बाण धडवून म्हणाला—
“अरे पुजाऱ्याच्या मुलामा तुझे मरण अवघड येऊन ठेपले आहे पहा.”

त्याच वेळी शिखीमुखच्या बोकात एक विचार आला व त्याने विक्रमकेसरीला बाण न सोडण्यास खूण केली व म्हणाला—
“तको, चाई करून कोस तो मेला तर कायद्यापेक्षा आपले मुकसानच जास्त होईल. तो जिवंत राहणाला तर आपले काम होईल.”

“तो त्या दुष्ट पुजाऱ्याचा लालघोट्या नोकर आहे. जसा घनी तसा त्याचा नोकर.

तो देखील बुष्टच आहे.” विक्रमकेसरी रागाने म्हणाला.

“होय, तो दुष्टाचा नोकर, नाहीच गुलाम पण आहे, बुष्ट नाही. अगदी सरळ भोळ्याभावदा मनुष्य आहे. दारूच्या बुंधीत आपण आकाशात उडत आहो असे त्याला वाटते. जसा मूर्खाचा उपयोग स्वतःच्या स्वाध्यासाठी कोणी ही करून घेऊ शकेल. म्हणून माझ्या मते, तो जिवंत राहून पुजाऱ्याची सेवा करीत राहला तर पुढे कधीतरी आपल्या उपयोगी पडेल, असे नाही का वाटत?” शिखीमुख म्हणाला.

“पुढे कधीच्या गप्पा कशाला? त्या पुजाऱ्याच्या गुहेवर पाहून देण्यासाठी मी दोघां सवरांना नेमून आलो आहे. आजही एक जण आकाशात उडत निघून गेलेल्या अस्वलाच्या शोधार्थी गेला आहे. आपण लवकर जाऊन पुजाऱ्याच्या गुहेला वेढा घेऊ या.” विक्रमकेसरी म्हणाला.

“मित्रा! तुझे हे सर्व बोलणे त्याला ऐकू गेले नसेल असे वाटते होय तुला? आपला सर्व हात त्याला कळला नसेल का त्याला?” शिखीमुख म्हणाला. नंतर त्याने अस्वलाला ठार केल्यापासून पुढे काय काय झाले हे सर्व सांगून नागगिधाडाने दिलेले

हरणाचे कातडे दाखविले. त्यावर को दृश्य पाहून विक्रमकेसरी चकित झाला.

“या कातड्यावरच्या नकाशात आपल्याला ब्रह्मपुत्र नदीच्या स्रोत प्रवेश करून पुढील कोस लावणे स होईल. तू हे आपल्याजवळ ठेवून शिखीमुख विक्रमकेसरीला ते कातडे म्हणाला.

विक्रमकेसरीने ते कातडे घेऊन आपल्या कमरेला नीट बांधून ते हुक्यात एक शबर येऊन म्हणाला—
जागूगार आजही एकांला बरोबर

गुहेत गेला आणि बराच वेळ काहीतरी त्याच्याही बोलत राहला. आत उबेड व्हावा म्हणून त्यांनी काही तरी पेटवून जाळ केला असावा. गुहेचे तोंड धुराने भरले आहे.”

“मला वाटते की गुहेत उजेड होण्यासाठी मध्ये, मातल्याला त्या धुरामुळे आत शिरता येऊ नये यासाठी व आपल्याला धकवून तेथून पाय काढण्यासाठी त्यांनी तो धूर केला आहे. माता तो आपल्या हातात सापडेल की नाही सांभाळ वाटते. तरी बल, आपण प्रयत्न करून पाहू.” शिखीमुख विक्रमला म्हणाला.

Fullscreen 127 22 / 80

“तो कुठे सुटतो? आकाशाने उडणारे ते भूत वाहे घोंडेच. नाहीसा कसा होईल?” नागमल्ली म्हणाली.

“नागमल्ली कसे अगदी बरोबर म्हणाली. शिखी, बल आपण तिकडेच जाऊ.” असे सांगून विक्रमकेसरी पुढे निघाला व दोघे पाठी मागून. त्याने पुढच्याची गुहा पाहिलेली होती. म्हणून ती शोधून काढण्याचा प्रयत्नच नव्हता. तिचे गुहेजवळ लवकरच येऊन पोचले.

गुहेचे तोंड धुराने भरलेले होते. ती धूर पाहून शिखीमुख म्हणाला—“तो दुष्ट गुहेत नाही. अशा धुरात कोणी गुहेत जिवंत बसून राहील तरी का?”

“तरतण तो पळून गेला असावा म्हणतोस?” विक्रमकेसरी निराश होऊन विचार करायला.

“शिखीमुख उत्तराशाला काही बोलणार तेवढ्यात त्यांच्या बरोबर आलेला श्वर दुसून ओरडून म्हणाला—“धूर तिकडूनच नव्हे तर गुहेच्या पाठीमागच्या बाजूने मुझा दोन तीन ठिकाणातून निघत आहे.” म्हणजे त्या दुष्टाला पळून जायला चोर-वाट कोठे तरी आहे. विक्रमकेसरी तू ज्या दोघांना पाहण्यावर नेमले होतेस ते

दोघे आहेत कोठे? जोपल आहेत की पूजारी दोघांना सांभाळत उचलून घेऊन पळून गेला?” नागमल्लीने व्यंग करीत विचारले.

शिखी स्वतःचा राग आवरीत म्हणाला—“त्या दुष्टाने श्वरांनाच नव्हे तर नाग-लोकांना पण मूर्खीत काढले आहे. आता आपण जास्त सावधगिरी बाळगून वागले पाहिजे. विक्रम! तू त्या दोघांना पाहण्यावर नेमले होतेस ते त्याचा पाठलाग करीत गेले असतील.” असे म्हणत त्याने माडाची एक कांबी एका झटक्यात ओढून तोंडली व गुहेच्या तोंडावर फेकली. त्यामुळे धूर उडून गेला. विक्रमकेसरीने त्याच वेळी दोन तीन वाण गुहेत मारले. आतून काहीच आवाज आला नाही.

पुढे काय करावे या विचारात शिखीमुख उभा होता. इसक्यात गुहेच्या वरच्या बाजूला चढून पहात असलेली नागमल्ली टाळी बाजवून त्याला हाक मारून म्हणाली—“ते पहा! ते पहा!” तिला खोऱ्यात खाली पुजारी पळत जात असलेला व त्याच्या पाठी मागून दोन नागगिधाड जात असलेले दिसले. त्यांच्या पाठी मागून कोणी दोघे दगडांच्या खाड जालत होते.

विक्रमकेसरीने नेमलेले दोघे श्वर असावे असे नागमल्लीला वाटले. मल्लीचा आवाज ऐकून त्या दोघां एकाने तिकडे बळून पाहिले दुसऱ्याच्या कानात काही तरी सां जाणि शपथप डोंगर चढून गुहेकडे लागला.

“नागमल्ली, तिने जे पाहिले ते ! मुख व विक्रमकेसरीला सांगणार पण ते दोघे स्वतःच त्या आधी वर पोचले. त्या दोघांनी व बरोबरच्या श खाली खोऱ्यात पाहिले तेथून त्यांच्याकडे येत असलेला श्वर दिस

सोऱ्यात खाली उतरणारा पडक्या देवळाचा पुजारीपण दिसला.

"शिखी! त्या पुजाऱ्याचा पाठलाग करून त्याला घरणे आपल्याला तेंबडे कठीण नाही. धातां उशीर करू नकोस. नीघ लवकर." विक्रमकेसरी आनंदाने व उत्साहाने म्हणाला.

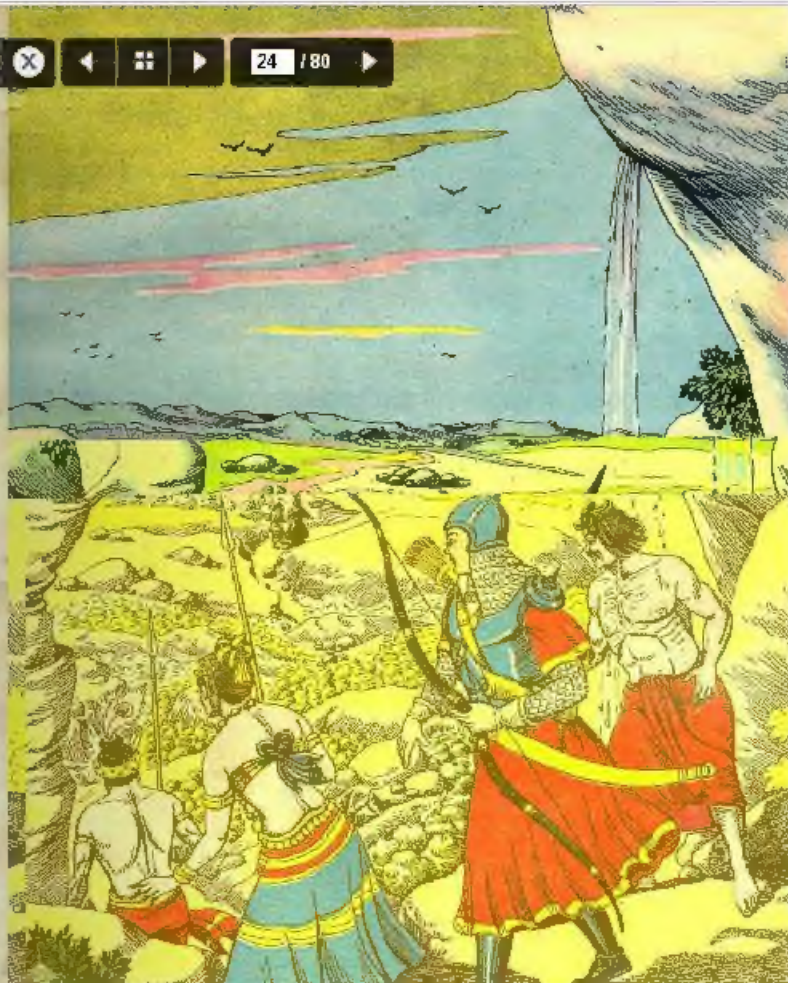
"मलापण तसेच वाटते. पण नागमल्ली काय म्हणेल?" असे म्हणत शिखीमुखने तिच्या मनातला भाव ओळखण्यासाठी हुळूच विरण्या नजरेने तिच्याकडे पाहिले.

"तो आपल्याला सामडका नाही तर त्याला तीर मारून रानटी जनावरासारखा

ठार करू या. समोर सापडल्यावर तो दोन हात करायचा तयार झाला तर भात्यांनी टोचून त्या सर्वांना ठार करू नंवा." असे सांगून नागमल्ली धावत डोंगर उतरू लागली.

नागमल्लीच्या शौर्याची व बाहुशेची ओळख त्यांना नसती तर दोघे त्या तोंडाच्या बापाय समजूत होसचे नसते. परंतु दोघांना तिच्या शौर्याची पूर्ण कल्पना होती. तरी तिचा बचाव करणे आवश्यक होते. कारण तिच्या रक्षणाची जबाबदारी त्यांच्यावर होती. पडक्या देवळाचा पुजारी ऐन वेळी काय युक्ती करील याची त्यांना कल्पना देखील असणे शक्य नव्हते. म्हणून ते सावधपणाने चालत होते.

शिखीमुख पुढे होता. बाकी तिचे त्याच्या पाठीमागून येत होते. त्यांची नजर पुजाऱ्यावर होती. दगडांच्या व मोठमोठ्या शिळांच्या आड तो त्यांच्या हातावर तुरी देऊन पळून तर जाणार नाही. परंतु पुजारी सावकाश निर्भयपणे सोऱ्यात उतरत होता. त्याने एक दोनदा त्याच्या पाठलाग करणाऱ्या विक्रमकेसरी, शिखीमुख वगैरेंना मागे धळून पाहिले व बरोबरच्या नायगिबाहाला काही तरी म्हणाला.

Fullscreen

127

26 / 80

“त्याचा काही तरी घाट दिसतो आहे विक्रम! तो आपल्या हातातून निसटून जाण्याचा प्रयत्न करीत असलेला दिसत नाही. उलट त्याला कसलोच भीती वाटत नाही असे आपल्याचा दाखवीत आहे.” शिखीमुख म्हणाला.

“खोऱ्यात त्याचे ते अस्तराखाली सेख असलेला दाखवित.” जगमल्ली बघेने म्हणाली.

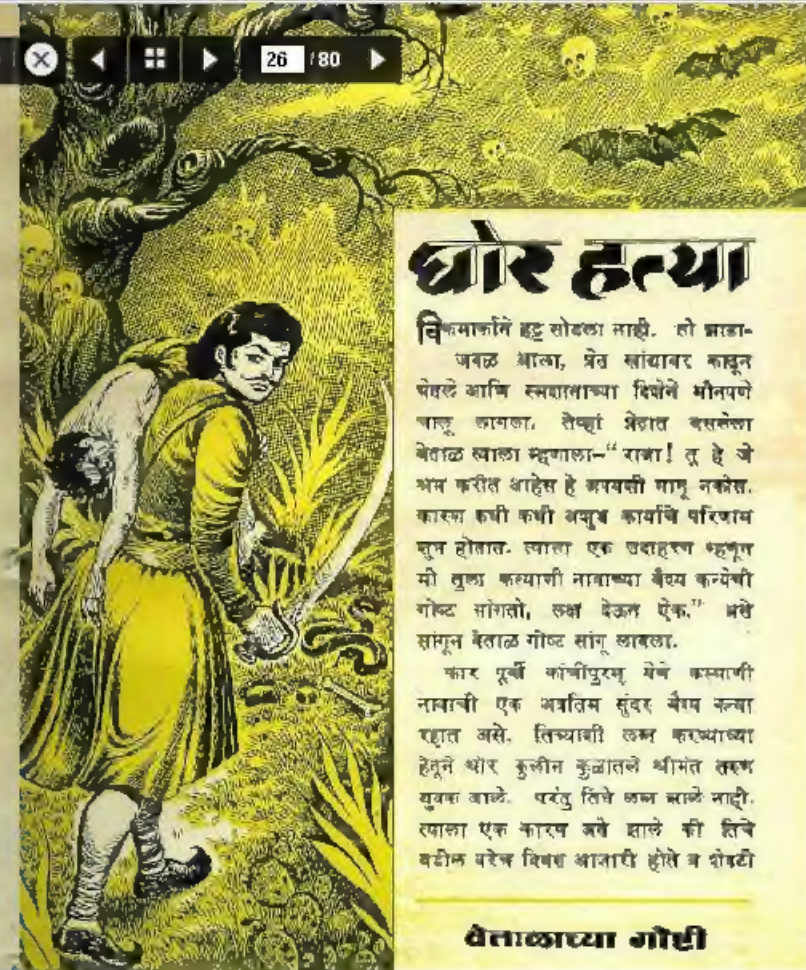
“असेल तर एकटी उट्टूनिहाची पोर त्यांना वाटेला लावील. आपल्याला कोणाचा भिष्याचे कारणच काय?” शिखीमुख घेष्टेने म्हणाला.

ते ऐकून विक्रमकेसरी बोपाने हसला. इतक्यात वर चकून आलेला खबर जवळ आला व त्याने पुजारी गुहेतून दुसऱ्या वाटेने कसा निसटला व स्वतःचा बचाव करीत त्याचा पाठलाग करीत तो कसा डोंगरावरून खोऱ्यात उतरत गेला हे सांगितले.

“तुझ्या जवळ बावूची गोडण आहेना त्याचा उपयोग तुझ्या भाल्यापेक्षा आता जास्त होणार आहे. तो आपल्या हातात आला नाही तर तो बावूच्या गोफलीने त्याला काढी सोडवू.” विक्रमकेसरी म्हणाला.

खबर आला खांद्यावर ठेवून बावूच्या गोफलीत बसून बावूच्या लांगला. लिकटे पुजारी डोंगरावरून उतरून अपात मैदानात आला. शिखीमुख त्याच्या बरोबरच्यांना अपातून पांढ्याकला मागून भावत मैदानत येऊन पोचला आणि जोरडून म्हणाला—“अरे पोरा! यांन, असा पळतोच काय? पळव्याचा प्रयत्न केलास तर तुला वेवेच जमिनीवर सोडवीन.”

पुजान्याने भावे गळून राहिल व म्हणाला—“हे पहा, मी जवळ चढावूमी शिळांजवळ जाऊन धांवतो. तुम्ही सर्व सावकाश आ. मी तेथे तुम्ही राट पाहतो. मग सावकाश बोलू.” (पुढील गोष्ट पुढे)

घोर हत्या

विक्रमकेसरी हट्ट सोडला नाही. तो आळा-जवळ आला, प्रेठ खांद्यावर काढून घेतले आणि स्वशावाच्या दिशेने भीनपणे चालू लागला. तेव्हा प्रेठात बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला—“राजा! तू हे जे भ्रम करीत आहेस हे अपयसी मागू नकोस. कारण कधी कधी अमुक कार्याचे परिणाम चुन होतात. त्याला एक उदाहरण म्हणून मी तुला कल्याणी नावाच्या ब्रह्म कन्येची गोष्ट सांगतो, लक्ष देऊन ऐक.” असे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू लागला.

कार पूर्वी कांचीपुरम् येथे कल्याणी नावाची एक अग्रिम सुंदर ब्रह्म कन्या रहात असे. तिच्याशी लग्न करण्याच्या हेतूने थोर कुलीन कुळातले श्रीमंत सरस्व युवक आले. परंतु तिचे लग्न झाले नाही. त्याला एक कारण असे झाले की तिचे बहीन बरेच विषय आजादी होते व शेंबटी

वेताळाच्या गोष्टी

त्यांना मरणच आले. दुसरे कारण म्हणजे कल्याणीचे अमरगुप्त नावाच्या एका वैद्य तरुणावर प्रेम होते. त्या तरुणाने पण वडिलांची परवानगी मिळवून नंतर तिच्याशी लग्न करण्याचे ठरविले होते.

वडील वारल्यावर तिचा मामा प्रचंडगुप्त हा तिचा पालक झाला. तो जुगारी व धाडइषा होत्या. तो कल्याणीच्या वडिलांनी ठेवलेला पैसा पाण्यासारखा व्यसनात खर्च करू लागला. तो पैसा देखील संपुष्टात येऊ लागल्याचे दिसू लागले.

तेव्हा कल्याणी व अमरगुप्त यांचे परस्परांवर प्रेम आहे ही गोष्ट त्याला

कळली. अमरगुप्ताचा बाप एक कोट्याधीश असल्याचे त्याला चांगले ठाऊक होते. आपल्या भावीचे लग्न अशा श्रीमंत बापाच्या मुलाशी झाले तर तिच्याकरीब वाटेल तेवढा पैसा उकळता येईल असा विचार करून प्रचंडगुप्त म्हणाला-“मुली, अमर गुप्ताशीच तुम्हे लग्न लावून देण्याची नबाबदारी माझी. तुम्हा लंसार मुलाचा न्हावा माची काळजी मला नसणार तर कोणाला असणार?”. असे कल्याणीला सांगून प्रचंडगुप्त अमरगुप्ताचे शडील वीरेंद्रगुप्त यांच्याकडे गेला व त्याला म्हणाला-“माझी भावी कल्याणी एक अप्रतिम सुंदर मुलगी आहे, ही गोष्ट आपल्याला माहीतच आहे, तिने कित्येक राजकुमारांना साफ नकार दिला आणि आपले चिरंजीव अमरगुप्त यांच्याशिवाय इतर कोणाशी देखील लग्न करणार नाही, अशी तिने प्रतिज्ञा केली आहे. आपल्या विरंजीवांनी पण कल्याणीशीच विवाह करण्याचा निश्चय केला असल्याचे ऐकतो. आता आपण होकार दिलात की रोधांचे लग्न...”

“मी तुम्हाला भावीला आपली सून म्हणून करून घ्यायला तयार नाही. तू

स्वतः येऊन या निषेधी विचारण्याचे कारण माही.” विरेंद्रगुप्त म्हणाला. कारण प्रचंडगुप्ताचे नुसते नाव ऐकूनच त्याच्या कपाळाला आठपा पडत असत.

वीरेंद्रगुप्ताने नकार दिल्यामुळे प्रचंडगुप्ताचा डाव फसला. कल्याणीच्या भाव्यात काय झिहिले आहे माच्या काळजीपेक्षा त्याचा हेतू साध्य झाला नाही याचे दुःख त्याला जास्त वाटले.

तो स्वभावाचा दुष्ट होताच, म्हणून त्याच्या मनात एक दुष्ट विचार आला. कल्याणीला आपली सून करून घेण्याशिवाय वीरेंद्रगुप्ताला एतयंतर राहणार असा एक

उपाय करण्याचे प्रचंडगुप्ताने योजला. तो बेत पार पाडायचा झाला तर कल्याणीची मदत आवश्यक होती. म्हणून प्रचंडगुप्त कल्याणीला बोलावून म्हणाला-“बाळ

कल्याणी! त्या वीरेंद्रगुप्ताने आपल्या मुलाशी तुम्हे लग्न करून देण्याचे नाकारले, याबद्दल तुला वितके दुःख होत आहे त्याच्या दृष्टीत मला होत आहे. काय वाटेल ते होवो, सर्व जण विरुद्ध उभे राहाले तरी मी तुझे लग्न अमरगुप्ताशीच करून देणार. त्याला एक उपाय आहे. त्यात तुम्हा मदतीची पण थोडी आवश्यकता आहे.”

“सांगा ना!” कल्याणी म्हणाली.

“तू आज वीरेंद्रगुप्ताच्या घरी जा आणि सांग की मी आज रात्री त्याचा सून करण्याचे योजले आहे. तो ज्या पलंगावर रोज शोपतो त्यावर धनुष्य झोपल्यासारखा लोड आडवा ठेवून त्यावर प्रांघरूण घालून ठेवायला त्याला सांग. मी रात्री त्याच्या घरात शिरून घी त्याच्या लोडाला भोसकतो. वीरेंद्रगुप्त व्हिल्यापासून सावध राहील व मी लोडाला थुरा भोसकल्याबरोबर मला येऊन कैद करवील. मी देखील सहज कैद होऊन, केल्या चुकीबद्दल माफी मागण्याचे सांग करतो. तू त्याच्या जवळ साड्या घाणाची भिक्षा माग. तू त्याचा जीव

वाचविलास या उपकाराबद्दल ती मला सोडून देईल. मी तुझ्या सुखासाठी हे धोर कृत्य केले असे सांगितल्यावर तू केलेल्या उपकाराबद्दल तुझ्या विषयी त्याच्या मनात आदर व प्रेम उत्पन्न होईल व ती तुला आपली सून करून देईल. मला शिक्का किंवा दंड झाला तरी तो बेताचाच होईल. तुझ्या करिता मी ती शिक्का आनंदात भोगायला तयार आहे.” प्रचंड-गुप्ताने, या शब्दात त्याने योजलेला उपाय वर्णन करून सांगितला.

“तुम्ही सांगाल तसे करायला मी तयार आहे. मामा!” कल्याणी म्हणाली.

त्या दिवशी कल्याणी परावाहेर पडली खरी, परंतु वीरेंद्रगुप्ताच्या घराच्या वाजूला पडली देखील नाही.

त्या दिवशी रात्री प्रचंडगुप्त वीरेंद्रगुप्ताच्या शोपायच्या खोलीत शिरला आणि त्याने वीरेंद्रगुप्ताच्या छातीत मुरा भोसकला. वीरेंद्र जोराने ओरडला तेव्हा प्रचंड गुप्त घाबरून पलंगाआड लपला, पण नोकरीनी येऊन त्याला धरले.

त्यानंतर राजाने प्रचंडगुप्ताला फांसीची शिक्षा दिली. राजासमोर खुनाची चवकशी झाली त्यावेळी प्रचंडगुप्त, ताचीच्या

सुखासाठी त्याने जो उपाय योजला होता त्याविषयी एक शब्ददेखील बोलला नाही. त्या गोष्टीवर कोणाचा विश्वास बसणार नाही, हे त्याला ठाऊक होते.

वधासमयी अमरगुप्त व कल्याणी यांचा विवाह झाला.

वेताळ येथवर गोंष्ट सांगून म्हणाला— “राजा! कल्याणीने वीरेंद्रगुप्ताला वेळीच कां सावध केले नाही. त्याच्या खुनाला कारण तीन झाली नव्हे का? या वक्रेचे समाधान माहीत असून ही तू केले नाहीस तर परिणाम तुला माहीतच आहे, तुझ्या जैनेयाची शंभर छकले होऊन तुझ्याच पायावर लोळू लागतील.”

त्यावर विश्रमार्क म्हणाला—“प्रचंडगुप्ताने योजलेला उपाय दुष्टपणाचा होता, यात शंकाच नाही. त्या पद्धतीने तिचे ज्याच्यावर प्रेथ होते त्याच्याशी लग्न करण्यासाठी तिला असे अनेक उपाय करणे

साध्य झाले असते. नंतर त्या उपायाने वीरेंद्रगुप्ताचे मन पालटेल हा प्रचंडगुप्ताचा एक भ्रमच होता. प्रचंडगुप्ता विषयी वीरेंद्रगुप्ताच्या मनात लिटकारा होता.

त्याच्या मनात कल्याणी विरुद्ध विचार येण्याचे कारणच तब्बले. प्रचंड गुप्ताचा उपाय यशस्वी झाला असता तरी त्याच्या वरचा राग कमी होण्या ऐवजी वाढलाच असता. म्हणून तिने सहकार देण्याचा विचार सोडला. म्हणूनच तिचा फायदा पण झाला, तिला आपली सून करून घेणारा सासरा व तिच्या हिताचे मित्र पुढे करून स्वतःचा स्वार्थ साधणारा तिचा मामा दोघे ही तिच्या वाटेवरून आपापल्या कर्माने वाचूळ झाले.”

अशा तऱ्हेने राजाचे मीन बंग होताच वेताळ प्रेतांसह अदृश्य झाला आणि पुन्हा झाडाला जाऊन लोंबकळू लागला.

(कल्पित)

विदूषकीण

एका राजाला तीन सुपर मुली होत्या मुलींना आई नव्हती म्हणून राजालाच मुलींची काळजी बहावी लागे. परंतु एकादा बाबूशी युद्ध करण्यासाठी त्याला राजधानी बाहेर जावे लागले. म्हणून त्याने एका बाईला ठेवून तिच्यावर मुलींना संभालण्याची व त्यांना नेहमी आनंदात व सुखात ठेवण्याची जबाबदारी टाकली. ती बाई एक विदूषकीण होती.

राजा राजधानीबाहेर गेल्याबरोबर त्या विदूषकीणीने राजवाड्यातच ठाण दिलं. ती राजकन्यांना गमतीबद्दल गोष्टी सांगे किंवा गमतीदार गाणी म्हणून छुप हसवी परंतु विदूषकीणीला राजवाडा एखाद्या कैवल्यासारखा वाटू लागला. कुठेतरी पळून जावेसे तिला वाटू लागले.

म्हणून एकदा ती राजाच्या उद्यानात फिरायला गेली राजकन्या तिची वाट

पहात बराच वेळ जेवल्या खाल्याशिवाय बसून होत्या. पुढील उशिरा ती परत आली.

“इतका वेळ कोठे होतोस न माबूशी? कितो वेळ तुम्ही वाट पाहिली, जेवलो सुद्धा नाही बघ!” राजकन्या म्हणल्या.

“बराच तुमती बसून तरी कितो वेळ राहू? जीव कांदल्यासारखा होतो माझ. जस मोकळ्या हवेत फिरून यावे म्हणून गेले होते. तुम्ही उगाच माझी वाट पहात बसून राहू नका. मला करमतासे झाले की अशीच बाहेर जात जाईन व हलके वाटके की परत येईल” विदूषकीण म्हणाली.

त्या दिवसापासून ती रोज संध्याकाळी बागेत फिरायला जाऊ लागली व तिला वाढले तेव्हा चरी परत येऊ लागली परत आल्यावर ती मुलींना गप्पात रंगवून खूप हसवी. म्हणून मुलींनी तिला बाहेर जाऊ नका असे कधी म्हटलं नाही.

एकदा उद्यान्यावर तिची ओप मोडली तेव्हा तिने विचार केला, भो कित्येकदा या बागेत हिडलं फिरले, पण बागेच्या टोकापर्यंत कधी गेलेच नाही या खपस पाहिल नाही ते सर्व पाहून मायबे. कितो उशीर झाला तरी चालले. त्या दिवशी ती त्या उद्यानाच्या टोकापर्यंत गेली. तिथे एका वगडावर तिचा पाय पडला तेव्हा वगड हळल्यासारखा तिला वाटला तिने तो हसत उचलून पाहला तर त्याच्या छाती तिला एक जिना दिसला.

“हा जिना कसला वाई येथे?” असे स्वतः शीघ्र बळबडत ती जिना उतरू लागली सर्व जिना उतरून गेल्यावर तिला समोर एक राजवाडा दिसला. ती त्या राजवाड्याच्या दरवाज्यापर्यंत गेली व म्हणाली— “कोण आहे आत?” पण उत्तर आले नाही. दरवाजा उघडून ती आत गेली. सैपाकधरात एक धातारा सैपाक करीत असलेला तिला दिसला.

काय हो शहा? तिने म्हात्तावाला हाक मारून विचारले.

“तू इकडे कधी काय आलीस?” असे सैपाक्याने तोड फिरवित्याशिवाय विचारले.

“माझे कर्म मला इकडे ओढून घेऊन आले. पण हा सैपाक कोणासाठी होतोय, विचारते?” विदूषकीणीने विचारले.

“माझे मल्लक तिथे राजकुमार आहेत, एकाहुन एक सुंदर स्त्रियांच्यासाठी.”

“असे होय? मग ते कुठे आहेत?” विदूषकीणीने विचारले.

“शिकारीला येले आहेत.”

“मग मला वाढता का जेवायला? फार भूक लागली आहे!” विदूषकीण म्हणाली.

सैपाक्याने तिला मोठभर जेवायला वाढले. जेवण झाल्यावर विदूषकीण

संपाक्याला म्हणाली-“मला थोडा भव देता का?”

“थांब, पाहती, राजणाच्या तळाला असेल थोडासा’ असे सांगून सैपाकी कोठीच्या खोलीत गेला आणि पाच फूट उंचीच्या राजणात बसून त्याच्या बुडाशी असलेला मडा पळीने काढू लागला. विदूषकीण त्याच्या पाडोपाड गेली आणि ती राजणात बसकल्यांबरोबर त्याला लोटून जोरजोरात हसत राजवाड्यात राजकन्या होत्या तिकडे आली. नंतर तिने थडलक सर्व वृक्ष त्यांना सांगितले ते एकून त्या पोटभर धरून हसल्या.

बऱ्याकाली राजकुमार शिकार शाल्या वर परतले. त्याला खूप भूक लागली होती त्यांनी सैपाक्याला खूप शोचले व शंबदी कोठीच्या खोलीत राजणात उलटा उभा असलेल्या सैपाकी त्यांना दिसला.

त्यांनी त्याला बाहेर काढून विचारले-
“तू यात कसा काय रे पडलास?”

“कसा यत्को? मधासाठी सांकलो आणि पडलो.” तो म्हणाला.

सैपाक्याने विद्विरीपक जाऊन जावोळ केली. नंतर त्याने आपल्या धन्यांना जवायला वाढले. ते रात्रभर झोपून अजा उन्नावर पुन्हा शिकारीच्या निघून गेले ते निघून गेल्यावर विदूषकीण पुन्हा आपली महाभाये! पृष्ठा कशाळा आलीस?” सैपाक्याने संतापून विचारले.

असे रागवता का, दादा? मी जापून बुजून तुम्हांला दकलत का? तुम्हीक अंत पडल्यात तर तुम्हांला बाहेर काढणे मला वाक्य आहे का तुम्हीच मंगा” विदूषकीण म्हणाली.

‘मापुडे असे काही केलेस तर पहा.” सैपाकी म्हणाला.

छे छे’ मी कशाळा करायला जाते? थोडे जेवायला जावता का? मी राहते

तसे पोटभर कोणी खात नाही हे’ विदूषकीण म्हणाली सैपाक्याने तिला जेवायला बळक.

“पण काय हो काका? तुमचे घरी परत केव्हा येतील हे तुम्हांला कसे कळते हो?” विदूषकीणीन विचारले.

‘पाहिल की कळते” सैपाक्याने तिच्या त्या विचित्र प्रस्नाचे दुर्लक्षपणे उत्तर दिले.

“कोठून पाहता हो?” विदूषकीणीन विचारले.

सैपाकी तिला राजवाड्याच्या वरच्या मजक्यात घेऊन गेला व तेथे एका दुरजाच्या

खिडकी जवळ घेऊन जाऊन म्हणाला-“वा खिडकीतून पाहता मी त्यांना.”

“खोद ही खिडकी इतक्या उंचावर आहे, त्या खिडकीतून तुम्हांला कसे पाहता येईल ही तुम्हाला? मी मोठी खुळसट आहे असे वाटलं होय तुम्हांला असा थापा मारायला?” विदूषकीण म्हणाली.

“तो पहा शिडी दिसते का तुला? त्या शिडीवर जवून पाहतालो मी.” सैपाकी म्हणाला.

“शिडीवर चढून एकदा पहा तर त्यांनी एकदम संजून मला अर्थ पाहिले तर ठारच करतील ते मला” विदूषकीण म्हणाली.

सैपाक्याने शिडी आणि ती तिच्यावर चढून खिडकीची चौकट सरून बाहेर पाहिले. बरोबर त्याच वेळी विदूषकीने त्याच्या पायाखालची शिडी ओढून घेतली. तत्पर धाई धाईने खालच्या मजल्यावर उतरून गेली आणि सैपाकघरात सैपाकाची भांडी उचढून त्यात एकेक सूठ मीठ टाकून परत राजकन्या झोप्या तेथे गेली. तिने त्यांना आपला प्रताप वर्णन करून सांगितल्यावर त्या मोठमोठ्याने पोटधर धरून हसल्या. परंतु सैपाक्याला मात्र मोठे वैखील हसू आले नाही. विचारा खिडकीला असून लोंबकळत अडकून बसला होता संध्याकाळी

राजकुमार खिकार सपथून परत घईपयंत तो खिडकीला लोंबकळत होता.

राजकुमार त्याचा घोष काढीत शेंदरो मुख्यावर मेल्ले. तेथे लोंबकळत असलेल्या सैपाक्याला पाहून म्हणाले—“तेथे कसा काय गलास रे?”

“गुन्ही आलात का पाहण्यासाठी शिडी लावून बघलो, ऱ्हात असता शिडी पाया खालची सरकून पडली.” सैपाकी म्हणाला. तेव्हा राजकुमारानी शिडी उभी केली आणि सैपाकी शिडी वरून खाली उतरून आला.

नंतर ते जेवणाला बसले तेव्हा सर्व सैपाक खारट झालेला त्यांनी सैपाक्याला विचारले—“काय रे बोकें फिरले आहे बाळो तुझे?” राजणाला तू पडतोस. खिडकी वरून लोंबकळतोस सैपाक समज्या खारट करून ठेवतोस असे अनेक तर तुला निरोपध दिला पात्रिज.” राजकुमारानी त्याची खूप खरडपट्टी काढली.

सैपाकी चुकीची माफी मागून “गुन्हा असे करणार नाही, गरिबावर असा रजा कस नका.” असे सांगून गुन्हा सैपाकाला लागला. त्याने गुन्हा सैपाक कैत्यावर राजकुमार पोटभर धरून जेवण झाल्यावर ते जाऊन होपले आणि उजळत्याबरोबर

संदर्भप्रमाणे शिकारीला तिघांच्या वेळी सैपाक्याला हाक मारून विचार लागले—“खरे सांग तुला काय झाले आहे!”

“ते सर्व त्या महामायेचे काम आहे. असे सांगून सैपाक्याने जे प्रसंग ते सर्व भविष्य सांगितले, काही लपवून ठेवले नाही. सर्व सांगून झाल्यावर म्हणाला—“या सेपेस ती महामाया दकड आली तर मी तिचा भला दाबून तिला ठार करीन.”

“नको नको ते सर्व करण्याचे कारण नाही आज आम्ही शिकारीला जात नाही व कोठे तरी लपून बसतो. ती महामाया येते कोठून व हा सर्व खेळ कसासाठी करणे हे सर्व पाहते.” राजकुमार म्हणाले असे सांगून ते एका मोठ्या कपडात लपून बसले, काही मैदाने विदूषकीण आली व म्हणाले—“कसे काय माया? बर आहे ना?”

“तुझे श्राद्ध आहे आज, तू का अशी शनी शारखी माझ्या पाठीस लागली आहेस?” मला आपल्या धन्यांना तोट दाखवायची सोय ठरली नाही. तू असे करतो आहेस का!” सैपाकी म्हणाला.

“बाप रे बाप! इतके दगाबळात? मी खरे सांगते, राजकन्यांच्या मनोविनंदासाठी मला हे सगळे करावे लागले, त्यांना

रोज एक गंमतीदार मोठ्ठ सागून त्याची फरमणूक करावी लागते जला त्याचे मनोरंजन करून मी त्यांना हसविले नाही तर ऐन तात्स्थान त्यांना भार्वाक्य येईल.” विदूषकीण म्हणाली.

ही गोष्ट ऐकताच राजकुमार बाहेर येऊन विचार लागले—“पण हे सांग तू कोण?”

महाराज, मुख्यावर जाताना राजकन्यांना सांभाळण्याच्या व त्यांना तेहमी खुशीत ठेवण्याच्या कामावर तिला नेमून गेले असल्याने तिने सांगितले.

“या राजकन्या सुंदर आहेत नव्हे का?” मोठ्या राजकुमाराने विचारले.

सुंदर विचारनास 'तू त्यांना पाहिलस तर डोळ दिपुन जातील तुझे' विद्रुषकीण म्हणाली

एकदा त्यांना दाखवतेंस का?' मोठ्या राजकुमाराने तिला पुन्हा विचारले

"मी दाखवीन, पण तुम्ही त्यांना कळल्या-शिवाय पाहिल पाहिजे" विद्रुषकीण म्हणाली त्या गोष्टीला राजकुमार कबूल झाले.

विद्रुषकीण राजवाड्यात परत गेली व म्हणाली- बाहेर बागेत किती बरे वाटने म्हणून सांगू? चला थोडा वेळ हिंडून फिरून येऊ या" असे सांगून त्यांना बाहेर येऊन आली आणि बागेच्या टोकापर्यंत गेली दगडावर पाय ठेवून म्हणाली- अरे हा दगड तर हुलतो आहे "नंतर दगड उचलून म्हणाली- अरे, इथे तर खाली जायला जिना आहे" जिना उतरून खाली आल्यावर म्हणाली- "अरे का! इकडे सुटा एक मोठा राजवाडा दिसतो आहे

नंतर त्या चौघींनी त्या राजवाड्यात प्रवेश केला आत पहावे तर कोणी नव्हते राजकुमारींनी बाड असे राहून राजकन्यांना पाहिल. त्यांना त्या वेळी विद्रुषकीणीला दिलेले वचन आठवले नाही आणि ते समोर आले. राजकुमाराची व राजकन्यांची दृष्टा दृष्ट झाली व त्यांनी परस्परांना मनातल्या मनात बरेले

"मुलींनो तुम्ही राजकुमाराशी लग्न करून घ्या आणि मी संपाक्याशी करून घेते. पण त्या आधी महाराज परत आले पाहिजेत. एवढेच" विद्रुषकीण म्हणाली 'राजा शत्रूचा पराभव करून राजधानीत परत आला. तो ज्ञानदात होता, म्हणून त्याने आपल्या मुलींच्या विवाहास बानंदाने संगती दर्शविली. तिघा राजकन्यांचे तिघा राजकुमारांशी खाटाभाटाने लग्न झाले आणि त्याच बरोबर विद्रुषकीणीचे संपाक्याशी लग्न झाले व सर्वे सुखी झाले.

तीन संन्यासी

फा' पूर्वी एका देशात एक धर्मपरायण राजा राज्य करीत असे. त्या राजाकडे एक संन्यासी आपल्या दोघा शिष्यांना बळून एकदा आला. राजाने संन्याशाला यथोचित आसन बसायला देऊन येथ्याचे कारण विचारले.

राजाने राखनिचेत्या आश्रयावर आपले हुरिणाजित अंधारून तो संन्यासी बसला व म्हणाला - 'मी आपल्या या दोघां शिष्यांबरोबर हिमालय पर्वतावर जात आहे आज आपल्याबद्दल शिक्षा ग्रहण करून पुढे जायचा विचार आहे "

"आपलं हे दोनघ शिष्य जावून का?" राजाने विचारले

होय हे दोघच' संन्यासी म्हणाला इतक्यात राजाच्या दरबारात आपली एका संन्याश्याने प्रवेश केला त्याच्या बरोबर आठ शिष्य होते. राजाने त्याला

देखील यथोचित आसन बसायला दिले व येथ्याचे कारण विचारले

'जगाच्या कल्याणासाठी मी देशाटन करीत आहे. तुझ्यावर अनुग्रह करून जावे असे वाटल्यावरून मी इकडे आलों ' दुसरा संन्यासी म्हणाला

इतक्यात तिसरा संन्यासी एका पालखीत बसून बाजत गाजत दरबारात येऊन दाखल झाला त्याच्या बरोबर बारा शिष्य होते दरबारात प्रवेश करतानाच त्याने राजाला आशीर्वाद दिला 'दानशूर व चर्मवीर अशी तुम्ही कीर्ती सर्व जगतात होवी '"

राजाने हा तिसऱ्या संन्याशाला सुद्धा यथोचित आसन बसायला दिले त्याच्या शिष्यांनी आपल्या गुरूचे स्तोत्र पाठ केले व राजाला म्हणाले की एखाचे गुरु संन्याश्यात नकळती सारखे जप्ट सिद्धीवर अधिकार असलेले थोर महापुरुष असल्या कारणाने

त्यांना खुष केल्यात राजावर व त्याच्या प्रजेवर ईश्वरकृपा होईल."

शोडषा वेळाने राजा तिघां संन्याश्यांना त्यांच्या शिष्यांसह जेवायला बोलावून घेऊन गेला.

पहिल्या संन्याश्याने त्याच्या ताटात वाढलेल्या अन्नातले डोळे मिटून तीतच हीज घात खाल्ले व उठून हात धुवले. त्याच्या बोधा शिष्यांनी पण तसेच केले.

"हे हे काय? एवढ्यात जेवण झालं. ताटात तर सर्व पदार्थ तसेच आहेत? आवडले नाही का जेवण?" राजाने पहिल्या संन्याश्याला विचारले.

दयानं दिले त्यात आसचं पोट भरलं.

पहिला संन्यासी म्हणाला

दुसरा संन्यासी व त्याचे शिष्य ताटात वाढले होते ते सर्व साकत व जेवण बरोबर नाही असा विचार करून उठले.

तिसऱ्या संन्याश्याने व त्याच्या शिष्यांनी ताटे रिकामी केलीच व वर वाढणारांना आणखी वाढायला खुणावून सांगितले.

'राजवाड्यात देखील दुष्काळच आहे.' असे गुणगुणत तिसरा संन्यासी आपल्या शिष्यांसह उठला.

जवळे झाल्यावर राजानं तिघां संन्याश्यांसमोर एक एक हजार मोहरांनी भरलेले ताट केले आणि म्हणाला- 'ही दक्षिणा घ्या!'

पहिल्या संन्याश्याने त्या ताटाकडे एकदा पाहून शिष्यांत खुणावले. त्याप्रमाणे शिष्यांनी ताट उचलले.

दुसऱ्या संन्याश्याने आपल्या समोरच्या ताटातल्या मोहरांना एकदा घात दाकवून नमस्कार केला व आपल्या शिष्यांना मोहरा वाटून दिल्या.

तिसऱ्या संन्याश्याने ताटातल्या मोहरांना हात लावला नाही व राजाकडे रागाने पाहू लागला.

"आपल्याला आणखी काही मागून घ्यावयाचे असल्यास अवश्य मागून घ्यावे" असे राजा तिघां संन्याश्यांना म्हणाला.

'मला व माझ्या दोघां शिष्यांना एक भयवे वस्त्र द्यावे सर्व जिकले पण देहाचा अहंकर जिकला नाही.' पहिला संन्यासी म्हणाला.

"महाराज' कोऱ्या कापडाचे एक ठाण देण्याची कृपा करावी' दुसरा संन्यासी म्हणाला.

तिसरा संन्यासी घात रंगाने म्हणाला- 'राजा तुझ्या या घूर्त किन्याला फसेन असे तुला वाटत असेल. पण ते तिसर आणि ये माझा शाप।' असे म्हणत एकदा तिसरा संन्यासी हुंकारला.

राजाने चकित होऊन विचारलं- "ते काय? माझ्या हातून काही अपराध झाला का?"

"एक चूक का? तुला लहान भोराचा विचार बसत नाही माझ्या सारख्याला इतरांप्रमाणेच वाडलेस व उपाशी उठायला लावलेस. शीत शिष्य असलेल्यास व बाराबारा शिष्य असणाऱ्यास एकाच तऱ्हेची दक्षिणा दिलीस. जे झाले ते झालं पण आता तरी माझ्या प्रदंबक शिष्याला एक एव हजार या प्रमाण मोहरा व नवीन

वस्त्र दे. मी तुला क्षमा करीन तसे केले नाहीस तर माझ्या सापशील तुझ्या सर्वस्वाचा नाश होईल" तिसरा संन्यासी म्हणाला.

राजा दुसऱ्या संन्याश्याकडे वळून म्हणाला- "बुवा आपण बसला आहू ते आसन कसले आहे?"

"चांदीचे." दुसरा संन्यासी म्हणाला. राजाने तोच प्रथम पहिल्या संन्याश्याला केला आसन कसले आहे हे नाही मला माहीत मी तर माझ्या हरिणाजिनावर बसलो होतो. मला एवढेच माहीत आहे" पहिला संन्यासी म्हणाला.

“म्हणजे कसल्या आसनावर बसला होता हे देखील ज्याला कळत नाही त्याला तू सुवर्णासन विल्स बाण मला पितळेचे?”

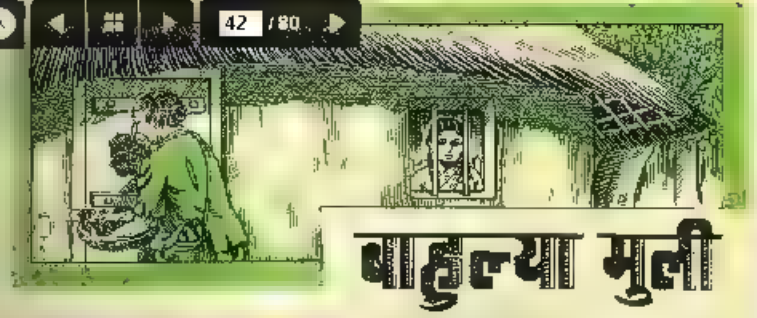
राजा स्मित करून म्हणाला “हे सर्व मी विचार पूर्वेक केल नाही प्रथम आले त्यांना मी सुवर्ण आसन दिले त्यांच्या नंतर आले त्यांना चांदीचे आसन दिले सर्वाने शेवटी आले त्यांना पितळी आसन दाखविले. मी हे सर्व सहज केले परंतु अज्ञातपणे ज्यांना जी आसन दिली गेली ती त्यांना योग्यच दिली गेली असे माव मला वाटत आहे. पहिले सन्यासी खरे सन्यासी, जे शोस्वामी दुसरा सन्यासी साधकावस्थेत आहे. इंदियांवर अद्याप पूर्ण अधिकार झाला नाही तू फक्त वेपथारी सन्यासी आहेस खर पौषणार्थ तू हा वेप धारण केला आहेस. उद्यापासून तू किंवा तुझा शिष्य माझ्या राज्याच्या सरहद्दीत कोटे दष्टीस पडला तर प्रत्येकाला एक एक वर्षे

सक्त भजरीची पिढा देईन तुझ्या सारख्यांच्या शापांची पर्वा मला नाही” ते ऐकून तिसरा सन्यासी व त्याचे शिष्य घांता झाली करून निमृष्टपणे निघून गेले.

तिरक्क्यास पहिल्या सन्यास्याचे दोघे शिष्य त्यांना मिळाऊन एक हवाग मोहरा गोरगरिजांना वाटून रिकामे साट घेऊन आले

हे सर्व दुसरा सन्यासी पहात होता. तो आपल्या शिष्यांना म्हणाला— मी तुमचा शुद्ध होण्या योग्य नाही तुम्ही वातावरतंत्र वाहा वाटेल ते करा. मी मांचा शिष्य म्हणून या पुढे राहणार आहे. असे म्हणत तो पहिल्या सन्यास्याच्या पायावर लोठानण घालून म्हणाला— मला आपला शिष्य म्हणून स्वीकारा पा राजाने माझ डोळे उघडले.”

पहिल्या सन्यास्यानं होकारार्थी घाल हलविली व राजाचा निरोप घेऊन आपल्या तिघा शिष्यांसह निघून गेला

वाहुल्या मुली

फार पूर्वीची गोष्ट आहे, एका गावी एक चांमार होता त्याला अगदी देताचे घर घर होते. गोटवमाज सांभाकचे म्हणून, एका खोलीतच तो राही व आपला घदा करी त्या खोलीला एकच एक खिडकी व एकच दरवाजा होता तो एकदा त्या खोलीत रहात असं तो ठजोठठाच घरावाहेर गेले, दिवसभर काम करी व सध्याकाळी सरी आल्यावर काढून पिऊन झोपी जाई हीच त्याची दिनचर्या होती. म्हत्तारपण घडपथेत लढानपणापासून ती जोड, वहाणा शिबण्याचे काम करी खरनिर्वाहाचे एकच एव तेच एक साधन त्याच्याकडे होते एकदा त्याला वाटल काय पण आपले आयुष्य? या जगान मी एकदा, मृतेजाळे अवती तर मजत उरेल्ले दिवस गेल असते पण त्याचे लग्नच झाल नव्हते, मग मूल कशी समपार?

मुलांची उशीव भासू नये म्हणून त्याने एक उपाय सोडला. त्याने पिठाच्या तीन गोठ्या वाहुल्या केला तिन्हीत फरक समावा म्हणून एकीला पांढरे वस्त्र एकीला निळे व एकीला लाल वस्त्र घातले

दुसऱ्या दिवशी तो आपल्या कामावर निघाला तेव्हा त्याने खिडकीजवळ एक मुर्ती ठवून त्या खुर्चीवर शुभ वस्त्र घातलेली वाहुली काढून तिला बसवून ठेवले व म्हणाला—“वाळ! मी सध्याकाळी परत येईन तोपर्यंत तू समुद्राची व समुद्रात नालणाऱ्या नावा व होवकी यांची गमत पहात रहा आपले धरण थोरामोठ्याचे आहे म्हणून, जरा लभाळून रहा वाटेल त्याच्याकडे पाहू नकोस को वाटेल त्याच्याशी बोलू पण नकोस.” आपल्या वाहुलीला असे समित व खोलीला कुलूप लावून तो आपल्या कामावर निघून गेला.

पहा न. तुझ्या हसण्यावर मी आपला जीव ओवाळून टाकीन. तू माझ्याशी बोलणार नाहीस का?"

बाहुली बोलली नाही की हलली नाही.. जागच्या जागी स्वस्थ बसून होती.

"बोललीस तर फुले झडतील, ती झेलायला मिळाली तर मी तुझा फार फार आभारी होईन. तू माझ्याशी लग्न केलेस तर मी तुला मृकुट घालून आपली राणी करून घेईन आणि निरनिराळ्या वस्त्रा-लंकारांनी तुला सजवीन व नटवीन. माझ्याशी बोलणार नाहीस का? मग निदान एक वेळ माझ्याकडे पहा तरी." राजकुमार विनवण्या करू लागला.

तरी देखील बाहुली जागची हलली नाही.

"पण लक्षात ठेव. मी तुला असा नाही सोडणार. उद्या पुन्हा येईन. तोपर्यंत मी देतो ही भेट ठेवून घे." असे सांगून राजकुमाराने एक सैन्याची अंगठी त्या मुलीच्या मांडीवर फेकली आणि निघून गेला.

संध्याकाळी चांभार घरी परत आला. बाहुलीला पाहून म्हणाला—"वाळ दिवसभर तू एकटी राहलीस घरात. आता आपण दोघे मिळून गप्पा मारू व खाऊ पिऊ."

त्या बाहुल्या बऱ्याच मोठ्या होत्या. रस्त्यावरून जाणाऱ्या येणाऱ्यांची नजर बाहुलीवर पडे व प्रत्येक जण मनात म्हणे,— "किती सुंदर मुलगी आहे. पण तिला स्वतःच्या सौंदर्याची फार धमंड दिगते आहे बरं का. पहा ना, जरा नजर वर उचलून पाहिल तर शपथ!"

थोड्या वेळाने राजकुमार त्या वाटेने फिरत आला. बाहुलीला पाहून तो थक्कला. खिडकीजवळ जाऊन तो म्हणाला—"हे सुंदरी! तुझे सौंदर्य आता मी काय सांगू, अप्सरादेखील तुला पाहून माना खाली घालतील. फक्त एकदाच माझ्याकडे

पण बाहुली काय बोलणार?

मी राजकुमार आहे, राजकुमार! तुझ्या प्रेमाची भीक मागतो आहे. मला होकार दे न, की तुला माझ्याशी लग्न करायला हाकत नाही - राजकुमार विनवण्या करीत म्हणाला.

पण काय उपाय?

बरे तर उद्या घेतो तो पर्यंत तुझ मन बदलणार नाही का? माझी आठवण म्हणून ही भेट ठेवून घे." असे सांगून राजकुमाराने बाहुलीच्या मांडीवर माणिक्य नचकेली एक शगडी टाकली आणि निघून गेला.

बांभार घरी आल्यावर बाहुलीच्या मांडीवर अंगठी पाहून नरजला - "कारटे! शेवटी तू मुढा आपल्या नहिणीच्या लटकणारा गरीस म्हणावयाची. असली वंशप्रभ मूळगी मला माही खपायची." असे म्हणत त्याने दुसऱ्या बाहुलीला पण जमिनीवर आळवून फोडून टाकली.

निसऱ्या दिवशी बांभार लाल पोशाख-बाल्या बाहुलीला खिडकीजवळ बसवून व तिच्या देखील तसेच नज्यासून सांगून आपल्या कामावर निघून गेला.

त्या दिवशीमुढा राजकुमार आला व बाहुलीच्या तानच्या पोशाखाची खूप वात्सल्यपूर्ण कलन तिला देखील थोडे स्मित करायला बोलायला निदान डोळे वर करून पहायला आग्रहाची विनंती करू लागला पण काही उपयाम झाला नाही. कैतस्थून तो तिला म्हणाला - "तू सुत्रर आहेस पण तुझे हृदय बचवाचे आहे मी ते विचवळवून दाखवितो तू माझ्याशी लग्नाला तयार होईपर्यंत मी रीत येत राहीन ही भेट सुद्धा ठेवून घे असे सांगून त्याने एक हिऱ्याची अंगठी बाहुलीच्या मांडीवर टाकली आणि डोळे पुगीत निघून गेला.

सध्याकाळी घरी आल्यावर चांभाराला तो हिऱ्याची अंगठी दिसली, म्हणाला - "तुमच्या शारण्या मुली असण्यापेक्षा अपत्य नसलेले बरे" असे म्हणत त्याने ती तिसरी बाहुली पण फोडून टाकली.

नरण्या दिवशी नेहमीसारसे खिडकीचे दार बंद करून दरवाजा पण बंद केला आणि आपल्या कामावर निघून गेला.

राजकुमार नवव्या दिवशी पण तिकडे आला. खिडकी बंद पाहून तो हताश झाला. त्यानंतर लागोपाठ तीन चार दिवस आला पण त्या सुद्धा तरुणीला खिडकी जवळ न पाहून आता तिचे दारून यापुढे कधी घडण अशक्य असे त्याला वाटले. तो इतका निराश झाला की आजारी पडला.

राजकुमार आजारी पडल्यावर राज-बैद्याला बोलाविण्यात आले. राजवैद्याने राजकुमाराची प्रकृती तपासली व म्हणाला - "महाराज! हा आजार मानसिक आजार आहे. याला औषध नाही याचे कारण समजून घेऊन त्याप्रमाणे इलाज करावा."

राजाने विचारल्यावर राजकुमार म्हणाला - "बाबा! माझे प्रेम बांभाराच्या सुद्धा मुलीवर आहे तिच्याशी लग्न

झाले नाही तर मला जगाव्याची इच्छा नाही'

"एवढेच ना! उद्या या वेळेपर्यंत तुझे तिच्याशी लग्न होऊन गेलेले असेल, मी अगदी जंफिकीर रहा!" राजाने मुलाची समजूत घातली.

राजाने बांभाराला बोलाविले आणि आज्ञा केली - "तू आपल्या मुलीला ताबडतोब राजवाड्यात आणून हजर कर.

'महाराज! ते शक्य नाही.' बांभार आपल्या आवाजात म्हणाला.

अशक्य' ते कां? राजाने दरडावून विचारले तेव्हा बांभाराने खरे वृत्त

बांभोबा

३७

सांगितले त्या गोष्टीवर राजाचा विस्वास बसला नाही त्याने हुकूम सोडला- 'अज संध्याकाळच्या आत मी आपल्या मुलीला घेऊन आला नाहीस तर तुझे डाके उडविले जाईल."

चांभाराला काय करावे, सुचेना. तो घरी जाण्याऐवजी गावाबाहेर गेला आणि रानात घेऊन पोचला. तेथे त्याला एक म्हातारी बाळकथा काढण्यास बोळा करीत असलेली दिसली. तिने चांभाराला विचारले- 'कुठे चालला आहेस रे बाबा?"

माझी गोष्ट विचारतेस होय? मी कडवावरून उडी मारून जीव बायला निघालो आहे" चांभार म्हणाला

"वेडा कुठला! जरे पण सांगशील की नाही जगाचा इतका भीट येण्याचे काय कारण झाले ते? म्हातारीने विचारले.

चांभाराने सर्व वृत्त वरपासून इतीवर्थत सांगितले. ते ऐकून म्हातारी म्हणाली-

"तरुण, मी सांगते ते कर. मी तुला एक काळी देते ती घेऊन समुद्राच्या पाण्यावर ही काठी वाजवून म्हण 'वरुणा! आपल्या मुलीला पाठव, मी राजकुमाराबरोबर तिथे रान लावून देईन.' तेव्हा तुझे काम होईल"

"माझी अशी थट्टा उडवू नकोस थट्टा करायला सोच मिळालो वाटते?", चांभार रागाने म्हणाला

"माझी रे बाबा! मी थट्टा करीत नाही मी सांगते तसे कर पण तुला काही विषडणार नाही" असे सांगून म्हातारीने हातातली एक काटकी तोडून त्याला दिली.

चांभार ती काटकी घेऊन गुढगाभर समुद्राच्या पाण्यात उभा राहून पाण्यावर हळू हळू काटकी आपटू लागला व म्हणाला- "हे वरुणा! मी आपल्या मुलीला पाठव राजकुमाराबरोबर मी तिथे लग्न करून देतां"

एका गावी गुरूजी काही विद्यापीठाच्या विद्याभ्यासासाठी रहात असत. त्यांच्या पैकी एकाचे नाव गोपाळ असे होते लोक त्याला गोपू या नावाने ओळखत त्याला समजूत म्हणून मुलीच नव्हती

एकदा गुरूजी त्याला बोलावून म्हणाले- 'हे बच गोपू! गावाच्या पाटलांच्या घरी नऊन नारळ मागून घेऊन ये." नारळ बाणण्यासाठी गुरूजींनी त्याला एक पात बरोबर दिले होते

गोपू पाटलाकडे गेला. तेथे नागळाच झाड होते तो झाडा समोर उभा राहून पुढपुढला- "गुरूजींनी नारळ बाणायला सांगितले आहे" मंतर कोणाला काही विचारल्या तिनार तो झाडावर चढला, नारळ काढून पोत्यात भरल व गुरूजींना आणून दिल.

थोड्या वेळाने पाटील झाले आणि गुरूजीवर राग काढून म्हणाले- 'तुम्हाला

नारळ पाहिजे होते तर सागून पाठवायला काय झाले होते?"

"मी गोपूला आपल्याकडून सागून आणायलाच सांगून पाठविले होते मला वाटले की त्याने भागितले व अजण विलं बर तर मी त्याला सांगवले" असे सांगून गुरूजींनी पाटलांना शांत केले मंतर गोपूला बोलावून विचारले- कोणाला विचारून आणलेस रे नारळ?

झाडाला विचारून आणले गुरूजी! गोपू म्हणाला "तुला अककल नावाचीं अस्तू शिवली देखील नाही नुसता म्हसोबा- सारखा बाबला मात्र आहेत उद्यांपासून म्हसो बरामला पडून जात जा." गुरूजी म्हणाले

दुसऱ्या दिवसापासून गुरूजींच्या गाई म्हशींना चरायला त्यांचे काम गोपू करू लागला. ज्ञातांना गुरूजी व काही म्हणाले

त्यातले एक अक्षर देखील त्याला कळले नाही. ते त्याला म्हणाले—'तू हलणान्या नेत्राला हलवले म्हणजे त्याला वंशीक विद्या येते'

गुरुजी त्या गांवच्या सांवाच्या देवळात पुजाऱ्याचे पण काम करीत. गोपू एकाच देवळात गेला. समोर नदी होता त्याला पाहून गोपूला वाटले की तू हलणारा बिल हाच आहे. त्याला हालवून शास्त्रिका की विद्या येईल. असा विचार करून त्याने जोराने नंदीला ढकलले. नंदी सहानुभूत होता, म्हणून तो वाजूला बाकडा होऊन पडला त्याच्या खाली एक खड्डा होता.

त्यात एक घनाचा ठेवा होता. देवळात आलेल्या सवैना तो दिसला

देवळाचे जी प्राप्ती होई त्यातली थोडी गुरुजी देवळाच्या कुचेरीत असा कपित व बाकी त्या नंदीच्या खाली गुप्तपणे ठंबीत ती गोष्ट उचळकीस खाली गुरुजींनी त्या नंदल गांवच्या धोर मोठ्यांसमोर कात धरून माफी मागितली की पुन्हा अशी चूक करणार नाही.

वरी आल्यावर गुरुजी गोपूला म्हणाले—
“गावचा! तुला शिकवणे मला शक्य नाही. चालता हो बाहेर

गोपूला आपली चूक कळली नाही त्याच्या डोक्यात टिपे आली व म्हणाले—
“गुरुजी! तुम्ही मला जे शिकविले ते माझ्या डोक्यात शिरत नाही व जे शिरत ते डोक्यात रहात नाही. चातू जाता मला कोणते तरी दोन उपदेश करा. ही दोन वाक्ये मनात ठेवून निवृत्त जाईन.”

“मुर्खा! तुझ्या सारख्याला उपदेश देण म्हणजे कावळ्याच्या बोबीत तोंडले दण्यासारखे आहे.” गुरुजी म्हणाले

‘सगळी काय करू गुरुजी!’
‘होणार ते टळत नाही आणि भीम काही सुटत नाही’ गुरुजी म्हणाले

गोपू आपल्या कपड्यांचे लहानम गांठ डोक्यावर ठेवून गुरुजींनी सांगितले ते धोकत चालू लागला—‘कावळ्याच्या बोबीत तोंडले काय कायाने? होणार ते टळत नाही अत भीम काही सुटत नाही

धाटून त्याला एक कावळा झाडावर सकल बसवला दिसला त्याच्या बोबीत काहीतरी कावळ्यास्तु होतो त्याने विचार केला गुरुजींच्या उपदेशाप्रमाणे कावळ्याच्या बोबीत तोंडले निरुपयोगी असते म्हणून कावळा ती तांबडी वस्तू बोबीत फुरतडू लागला तेव्हा गोपूने त्याला हाकलून कावळा उडाला व ती वस्तू खाली पडली ती वस्तू म्हणजे एक लाल माणिक जडलली अगदी होती. गुरुचा उपदेश मजला म्हणजे असा फावडा होतो हे त्याला पटले व तो अगदी घेऊन घरी निघाला

ती अगदी राजकुमारीच्या ब्रीदातली होती. ती हावली नेह्यांपासून राजाचे

शिपाई ती हुडकत फिरत होते गोपूच्या बांटात अगदी पाहून शिपायांनी त्याला धरले व राजासमोर नेऊन हजर केले गुरुजींनी सांगितल्याप्रमाणे ‘होणारे टळत नाही व भीम काही सुटत नाही, असा विचार करीत पुढे काय होणार हे पाहण्यासाठी ती निश्चित पणे राजवाड्यात गेला राजाने त्याला विचारले—‘तुला हे अगदी कांठ मिळाले रे?’

“एका कावळ्याने दिली म्हणारज!” गोपू म्हणाला

ते उत्तर ऐकून सर्व बरबारी हसू लागले गोपू भोळसट आहे हे राजाने ओळखले राजाने त्याच्यावळ सत्रं चक्रवर्ती केली तेव्हा त्याला कळले की असा मनुष्य आपल्या पायावर उभा राहण शक्य नाही तो इमानदार बाहेर हे ओळखून राजाने, त्याला आयुष्यभर सुखाने राहता येई अशी व्यवस्था करून दिली

माणसाचे वय

आजोबा आले शेव्हा मुळ काही तरी बोलत मोठयान हसू लागली

“माकड रे माकड! शंभर टक्के माकड!”

“माकडासारखे बोलूक तोंड सारखे चालू असते.”

“काय रे कोणाची रे बट्टा चालू आहे?”

आजोबांनी विचारले. हातातली काटी कापण्यात टाकून ते आरामसुर्वीवर बसले.

‘आपल्या मुलाच्या कोपण्यात राहतात ना, आजोबा ते तुमच्या शोधार्थ आले होते बराच वेळ वाट पहात असले होते. वारत तुम्हाला भेटले मुद्धा असतील,’ मुलं म्हणाली.

आजोबांनी तपकीर चिमटीत बेल्ली आणि मुलांना विचारले- “त्यांचे वय काय आहे, माहीत आहे का तुम्हाला?”

“असेल सत्तर नव्वद शंभर, ताहीतर एकशेवीस,’ मुलांनी वापाकल्या अंदाजा-प्रमाणे सांगितले.

“म्हणून तुम्हांला माकडासारखे वाटले, होय ना?” आजोबांनी विचारले

“असे का म्हणता हो आजोबा?”

मुलांना त्यांच्या आजोबांच्या विचारण्याचा अर्थ कळला नव्हता.

“तुम्हाला मी भुके गोष्ट सांगितली होती ना?” आजोबांनी विचारले

“नाही, केव्हा सांगितलीत? सांगा ना.”

मुलांनी आजोबांना भंडावून सोडले

“सांगतो. ती माणसाच्या वयाची गोष्ट आहे, सांगतो, ऐका!” आजोबांनी असे सांगून दोन्ही नाकपुडवात तपकीर कोंबली व गोष्ट सुरू केली

ब्रह्मदेवाने सर्व जग निर्माण केले आणि मनुष्याला ते सर्व दाखवून म्हणाला- “या सर्वोच्च तुम्हाला अधिकार राहिल.”

ब्रह्मदेवाने मिमिलेल्या सुष्टीत पर्वत नद्या समुद्र, जंगले सर्व होते. ते पाहून

मनुष्य खूप झाला व त्यान ब्रह्मदेवाला विचारले- आजोबा! या जगावर माझा अधिकार किती काळ राहिल?”

“काळ! तुम्हाला वय नी तीस वर्षे लिहून देवले आहे,” ब्रह्मदेव म्हणाला

‘वस?’ फक्त एवढेच? आजोबा, मला भेट देय द्या.” मनुष्य ब्रह्मदेवाला म्हणाला.

माझ्या सुष्टीतले इतर प्राणी आपल्या वायुध्यातला काही काळ तुला चायला उपार आहेत का पाहतो जर त्यांनी चायचे कबूल केले तर तुम्हाला वय वाढेल.” ब्रह्मदेव म्हणाला

ब्रह्मदेवाने त्यानंतर गाढवाला बोलावून विचारले- “हू गाढवा ऐक! कोन्ही वाहून नण्यासाठी शिळ्या खाण्यासाठी आणि गवत शरण्यासाठी मी तुम्ही सुष्टी केली आहे.”

‘आजोबा! असं आश्चर्य किती काळ चालवावे लागणार मला!’ गाढवाने विचारले

“तुला सत्तर वर्षांचे वय मी दिले आहे,” ब्रह्मदेव म्हणाला

“तकी तकी दसके लांब वय मला तकी. कांतले वर्षे वय देतील मला पुरे.” गाढव म्हणाले म्हणून गाढवाच्या वयातली वीस वर्षे मनुष्याला मिळाली

त्यानंतर ब्रह्मदेवाने कुत्र्याला बोलावून सांगितले की मनुष्याचे घर वार सांभाळण्यासाठी पाहरेकच्याचे काम करायला त्याची सुष्टी केली आहे त्याला मनुष्य जे चालील ते खाऊन मनुष्याची चाकरी बजवावी लागेल. त्याला चाळीस वर्षांचे आयुष्य असल्याचे पण ब्रह्मदेवाने सांगितले

“असेच आयुष्य कळयचे असेल तर मला त्यातले अर्धे वयच घुरे देवा!” कुत्रा म्हणाला. म्हणून माणसाला बाणखी वीस वर्षे मिळाली

नंतर ब्रह्मदेवाने माकडाला बोलाविले व म्हणाला- तुला पाहून जगाने हसावे

या साठीच मी तुम्ही सृष्टी केली आहे तुम्ही नखर, कामे व हिडण फिरण सवच विविध अवणार व तुला आडावत राहून आपले आयुष्य घालवावे लागणार.

“मला असे आयुष्य किती काळ कढाव लागणार प्रभो?” माकडाने विचारले

“साठ वर्षे!” ब्रह्मदेव म्हणाला

“नको नको प्रभो! इतके दिवस नाही अवणार मला! तसे आयुष्य कढायला” माकड म्हणाले, त्याने पण आपले अर्धे आयुष्य दिले व अण नटवून मनुष्याचे पद एकंदर शंभर वर्षांचे ठरले

“वाहिलंत ना अशा तऱ्हेने मनुष्याला शंभर वर्षांचे आयुष्य मिळाले पण त्याचे स्वतःचे आयुष्य फक्त तीस वर्षांचेच आहे. स्थानंतर तो वायको, मुळबाळ व सांभाळण्यासाठी गाढवासारखा संसाराचे ओझे वाहता. पन्नासाव्या वर्षापासून वीस वर्षे मुलांच्या मुलाचा म्हणजे नातवांचा

सांभाळ करण्याच काम कुण्यासारखे दरेना मुलं ओ खायला घालतील ते मुकाट्याने सातो पितो सत्तरावे वर्ष उलटल्यावर त्याचे दात पडून जातात, दृष्टी अंध होते कानाला कमी ऐकू येते व पाय खटलट लागतात. तेव्हा माकडासारखे त्याचे रूप झालेन मुलं हस्तगत, तुम्ही त्या म्हत्वाच्या माकड म्हणालात त्यात काही आश्चर्य नाही असे सांगून आजोबांनी गोष्ट मरविळी

‘तरनव आजोबा! तुम्हाला आताचे आयुष्य कदासांख आहे हो?’ एका वान्य मुलाने विचारले

“मादका! तुम्हाला नेहमी गोष्ट गोष्ट वन् गोष्ट’ दुसरे काही सुचेल तर श्रम्य! अभ्यासाचे नाव नाही. चला उठा, आऊन बसा अभ्यासासाठी’ असे सांगून आजोबांनी सर्व मुलांना धळवून लावले.

रघुच्या

फार पूर्वी इराक देशाईलच्या सीमा प्रदेशात अनाथ बहूदी मुलांना तेथील अधिकारी बळचनरीने वाटवून सुसलमान करून बत परतु काही बहूदी आपल्या जातीच्या अनाथ मुलांना साजा नवरी वाटवून तेच एका मुलाही त्यांच्या विद्याभ्यासाची व्यवस्था करित ही गोष्ट साजा नगराच्या मुसलमान अधिकार्यांना आवडली नाही. एक सुसलमान अधिकारी बहूदी वस्तीच्या देखरेखीसाठी आला व बहूदी मुलांच्या घाळण गेली. त्यान साळणल्या शिक्षकांना विचारले—“ही सर्व अनाथ मुले आहेत, नाही का?”

“खरे बोलयच म्हणजे ही सर्व मुलं गाढव आहेत. मी त्यांना शिकवून मनुष्य केले आहे.” शिक्षक म्हणाला. मुले शिक्षक म्हणाला ते खरे आहे हे दाखविण्यासाठीच बणू काही गाढवासारखे डोंगड रंगले

शिक्षक म्हणाला ते खरे असल्याची अधिकाऱ्याची खात्री पटली तो शिक्षकाला म्हणाला—“माझ्या कडे एक डोंगडा असलेल गाढव आहे त्याला मनुष्य व्हायला किती दिवस लागतील?”

‘तीन वर्षे लागतील’ अधिकारी म्हणाला

“फक्त तीन वर्षे? बरे काही हरकत नाही माझ्या बायकोला मूल नाही म्हणून ही शारखी मुलांच्या नावाने जप करित असते माझ्या गाढवाला मनुष्य करून दिलात तर त्याला आम्ही मूलासारखे वाढवू तो अधिकारी आजदाने म्हणाला.

अधिकाऱ्याने दुसऱ्या दिवशी आपल्या फुटक्या डोंगडाच्या गाढवाला आणून शिक्षकाकडे पाठविले शिक्षक अधिकाऱ्याला म्हणाला—‘एक गोष्ट लक्षित ठेवा ही

एक डोंळा गेलेला आहे, ही गीष्ट त्या शिक्षकाला माहीत होती.

त्या अधिकाऱ्याला फार आनंद झाला तो सरळ कचेरीत गेला. कचेरीत जेव्हा खुर्चीवर बसलेल्या न्यायाधिकाऱ्याला जाऊन म्हणाला—“बेटा! तू ओळखलेस ना मला? तू माझ्या घरचे फुटक्या डोळ्याचे भाऊव होनास आठवत का तुला?”

न्यायाधिकाऱ्याला तो अधिकारी बोली देऊन असावा जेने वाटले आणि त्याला त्याने वेड्यांच्या इस्पितळाला पाठवून दिले.

* * *

गोष्ट इतर कोणत्या सांगू सका आणि आपल्या मुलाला पाहण्यासाठी एकदा देखील येऊ नका, तीन वर्षांनंतर येऊन आपल्या मुलाला घेऊन जा.”

तो अधिकारी आनंदाने घरी निघून गेला. तीन वर्षांनंतर तो आला आणि त्याने शिक्षकाला विचारले—“कोठे आहे माझा मुलगा? बाळबत्ता का मला?”

‘तुमच्या त्या गाढवाची अक्कल आता मी काय सांगू?’ त्याचा विजयाच्यास केव्हाच पुरा आला. तो आता कचेरीत न्यायाधि- काऱ्याच्या पदावर काम करीत आहे. ‘अभ्या- एक म्हणाला’ कचेरीतल्या न्यायाधिकाऱ्याचा

एकदा गाफी सफोका नावाची एक काई रहात असे. तिचा नवरा हुनगळ झुळा होता. शफीका फार हुशार होती ती, नवरा खुळा आहे हे जगाला कळू नव याची काळजी झालेलात असे. आपल्या नासिबी असा नवरा आला त्याबद्दल कोणाच्या दोष दप्पात काय अर्थ? भोग असंय तो हसत खेळत भोगण्यातच शहाणपण आहे असे तिने मनाला समजावून घेतले होते.

एकदा तिची मैत्रीण रहमा तिला भेटा- यला आली. बोलत असता रहमाने पुढ्याची अक्कल शहाणपण व शक्ति हामधवे यांचे खूप वर्णन केले.

सर्व काही ऐकून घेऊन शफीकाने आपल्या मनात इतके विचल जतन करून ठेवलेले गुप्तित तिला सांगून टाकले म्हणाली—“रहमकका! काय सांगू आमच्या माता एक काम देखील घड करत नाही. माझ्या डोक्यावर हा कोणाचा शाप आहे ते त्या खुकाचाच माहीत. एक वर्षा पैसा मिळवून आणतील तर शपथ आला हे घर सभाळणे मला नाही नमन. त्याचा खुलेपणा मी तोंडाने काय सांगू, स्वतः डोळ्यांनीच पहा, तुला तो दिसेल” असे सांगून तिने आपल्या नवऱ्याला बोलाविले म्हणाली—“पहा, फडवाळ्यात रोटी ठेवली आहे घेऊन या तुम्हाला जवायला खावते.”

हुनगळ निघून गेला. थोड्या वेळाने खोरदून म्हणाला—“शफीका! मी शिडीवर उभा आहे खाली उतरू की वर चढू, सांग सला.”

झातात रोटी असेल तर खाली उतरा नसेल तर वर चढून रोटी घेऊन या” शफीका म्हणाली.

हुनगळ आपला हात पाहिला. झातात रोटी नव्हती. वर चढून रोटी हातात घेऊन शिडीच्या मध्यावर येऊन त्याने पुन्हा बायकोला हाक मारली—“शफीका मी

शिडीच्या मध्यावर आहे खाली उतरू की वर चढू?”

शफीकाने पहिल्याने दिले होते तसेच पुन्हा उतराविले त्यान पुन्हा हाताकडे पाहिले त्यात रोटी होती. म्हणून तो उतरून खाली आला.

‘पाहिलेत रहमकका! माझ्या नवऱ्याची ही गित आहे” शफीका म्हणाली.

“एवढेच ना! तुम्हा नवरा हजार पटीने बरा माझ्या नवऱ्याचा पराक्रम येऊन पहा रहमा म्हणाली.

असे सांगून रहमा शफीकाला बोलावून घेऊन आपल्या घरी गेली. एका भांड्यात बायकोला हाक मारली—“शफीका मी पाणी घेतून आपल्या नवऱ्याच्या हातात

ਦੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਧਾਲੀ—'ਹੇ ਸ਼ੁਭ ਧੰਨ ਜਾ
ਬ ਪੀਠ ਦਲਨ ਧੰਨ ਜਾ'।

रहमाचा नवरा शिमोन ब्रांडे घेतून
मिस्त्रीत गंधा आणि मिस्त्रीवाल्याला
म्हणाला—“हे घे गंध आणि पीठ दळून दे”

गिरणीचा मालक वेढा आहे? असे
समजून त्याला म्हणाला— "बाज याता
दुसरे काम आहे, तू थोडा वेळ जोप घीठ
बळून स्वात्मावर घी तुला उठवीन" तेथे
कोणी परदेशी जांपलेला होता शिमेंट
त्याच्या बेंगारी जाऊन झोपला.

शिमान धोरत पडला अक्षता गिरणी-
वाल्याने त्याला उठवून त्याची दाखी कानीने
नापून टाकली व परदेशी टोप त्याच्या
शेव्याला बाळून त्याच्या हातात पाषाण
भांडे देत म्हणाला—“तुझे गहू दळून झाले
घंडून जा पीठ घरी”

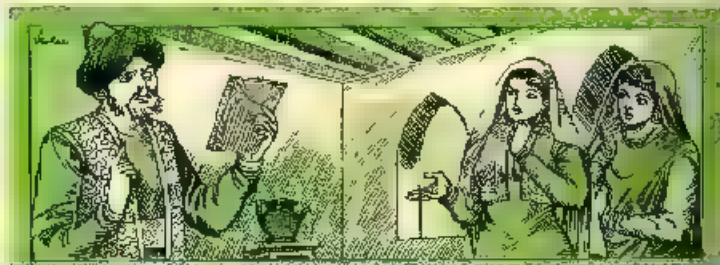
शिमीन वरी आला. त्याचे सैं रूप पाहून रहमा व सफीका त्याला ओळख

शक्यता नाहींत. त्यांनी त्यांच्या सिंघारद्वारे—
तू कांय रे वाश ?”

शिरोमणि म्हणाला- 'तुमच्यापैकी कोणत्या तरी एकीचा मी नक्का आहे. बोधीपेकी कोण भांडी बायको, हे नाही मला माहीत 'जाम्ही तुला नाही बघिले.' असे सांगून रहमान त्याच्या हातात एक आरसा दिले।

विमानने आरक्षत आपले तोंड पाहिले व म्हणाला— त्या गाडव शिरणीबल्यानै मला आपेतून जागे करून घीउ देण्याएवजी त्या परदेशाला जागे केले व त्याला घीउ दिले. मला आलेले श्री वज्रून तैयब घोरत पडलो आहे. मी जातो व त्या गाडवला हांगता की गाडवा! मस्तका लवकर उठव वसे सांगन तो निघत धाला

शपीकाळां शाता कळल की तिचा
नवर रंभ्याच्या नक्षत्रापेक्षा कमी वेळा
आहे

शुभमस्तु

श्यामसुराची राजधानी पहात कृष्ण उभा
होवा तेव्हा त्याच्या डोळ्यां नरक आली
च म्हणाला—“पाहिलेस कृष्णा! या नगराचे
रक्षण स्वतः शंकरपार्वती करीत आहेत
म्हणून तुला आपल्या प्रयत्नात पूर्ण यश
दावे यासाठी सर्व शक्ति सामर्थ्य पणाला
लावावे लागल तुला फार सावध पण
‘शुद्ध पाहिजे.’

त्यावर कुणः स्मित करून म्हणाला—
 “नारद! आपल्या क्रायति स्वतः शंकर
 विष्णु ध्यालयला आला तरी त्यात बावणे
 मातम्यांचे कारण काय? त्यातही बावनेंद
 वाहे परंतु तुला ही गोष्ट माहीतच आहे
 की अथवाही होऊन मारणार ध्यायची संवय
 आपल्याला नाही”

अथै स्मृत्या श्रीकृष्णं नगराख्या द्वारा-
पर्यंतं यंऊन पोरैला व त्यांत आपला पांच-
जन्य नांवाचा शंख वाजविला. तो आवाज
ऐकताच बाणासुराचे पहिल्यापासून तयार
असलेलं सैन्य महासागराच्या काठासारखे
श्रीकृष्णावर तुटून पडण्यास पुढे वावले

कृष्ण, बलराम, श्रद्धाम्न व गुरुह पुत्रे
सरसावले, घनपोर युद्ध झाले. कित्येक
हताहत झाले व जे उरले ते नगरात
पळवून गेले.

पठून अणन्या व्याख्या सैन्याकडे पाहून
बाणासुर म्हणाला— "रक्षकुळात जन्माला
येऊन युद्धात कधी पूर्वी माघार घेतली
नसताना तुम्ही आज पळतुद्यासारखे पळ
लागला आहात? माझ्या शक्तितामध्यावर

तुमचा निश्वास नाही असे विस्ते आहे माझा मकी कुमांड हा महा प्रतापी वीर आहे शंकराचे गण माझ्या बाजूला आहेत. मग त्यांच्या समोर आपल्या तंत्राची काय दाद लागणार? धोबा! असे पळू नका अहो तेथे उभे रहा!" कुधांडन पण नळगारांना अडवून श्रीर देण्याचा यत्न करून पाहिला पण काही उपयोग झाला नाही राक्षसांचे सैन्य पळत सुटले.

आपल्या भक्तांचा अंश तऱ्हेत जे अपमान झाला तो पाहून शंकराला राग आला तो बुद्धाला तयार झाला सिंहानेच्या रथावर वृषभस्वज फडकत होता नदीला

Full Screen

107

60 / 80

सारथी करून वसुखाला बरोबर घेऊन आपल्या गणांसह शंकर बुद्धास निघाला.

शंकर व कृष्ण यांचे युद्ध सुरू झाले. युद्ध सुरू होताच शंकराने कृष्णावर बाणवृष्टी केली त्याच्या उन्तरादाखल धीकृष्णाने रागाच्या भरात ऐंझास्वाचा प्रयोग केला त्यातून सहस्रावधी बाण एकाच वेळी सुटले व त्याच्या आठ शंकराच्या रथ आकल झाला. तेव्हा शंकराचे आग्नेयास्त्र सोडले त्यातून आगीचे लोट थंड लागले व त्यात कृष्णाने सोडलेले सर्व बाण जळू लागले तेव्हा कृष्णाने वरुणास्त्राचा प्रयोग करून वी आण विजयिनी.

शंकराने द्विगुणित रागाने आणखी घान सद्दा अस्त्र सोडली कृष्णाने ती अस्त्रे नष्ट करण्यासाठी अनेक तंत्रांत अस्त्रांचा प्रयोग केला व शंवटी पंचवत वरुणास्त्र सोडले त्या अस्त्राला तिसर्यांगी करण्यासाठी शंकराने फार रामान प्रकट्या सारखे आपले पाशुपतास्त्र बाहेर काढले.

शंकराने काढलेले पाशुपतास्त्र कृष्णाने पाहिले त्याने बुभुक्षास्त्राचा प्रयोग केला त्यामुळे शंकराचे कमला आणि त्याला आश्रय देऊ लागल्या त्याच्या हातातून धमक व बाण सुटत खाली पडले.

त्याच वेळी बाणामुलाने रणांगणावर पाऊल टाकले त्याने शंकराला शूडीवर आणण्याचा यत्न करून पाहिला पण त्याचे सर्व प्रयत्न अयशस्वी ठरले त्याच वेळी शंकराने पुन्हा आपला पांचजन्य इतक्या जोराने फुंकला की सर्व दिशा बुमबुमल्या.

ही घटना पाहून शंकराच्या गजाना राग झाला त्यांनी प्रद्युम्नाला व्हारी बाजूनी शस्त्रास्त्रांचा घेरा घालून जणू कधी बंदी करून सोडले. राक्षसांनी त्यानंतर माया युद्ध सुरू केले प्रद्युम्नाने घातातून संधोहनास्त्र सोडून सर्वांना गुंगी आल्या सारखे केले व अनेक राक्षसांना ठार केले.

इतक्यात कुमारस्वामी म्हणजे कार्तिकेय याने वडिलांना युद्धविमुक्त झालेले पाहून स्वतः युद्ध आरंभिले त्याने कृष्ण बलराम व प्रद्युम्न यांच्याशी युद्ध करून त्यांना जखमी केले व स्वतःपण जखमी झाला. कार्तिकेयाने उग्र रूप धारण केले व कृष्णावर वृद्धाशरोनाभास्त्राचा प्रयोग केला तेव्हा कृष्णाने सुदर्शन चक्र सोडून ते अस्त्र भंग केले त्यानंतर श्री कृष्णाने स्वतः रथ, शस्त्रे वगैरेचा चक्काचूर झाला व कार्तिकेयावर सुदर्शन चक्र सोडले ते

कार्तिकेयाला लागणार इतक्यात लंबादेवी नायक एका देवीत यऊन कार्तिकेयाला खचलून नेले.

अशा तऱ्हेत बाणामुलाच्या रक्षणार्थ असलेले अंगरक्षक एकमेक वारून निघून गेले. आता त्याला स्वतःच्या शौर्य व प्रतापाने अवलंबून राहून युद्ध करण्याशिवाय गत्यंतर नव्हते त्याला युद्धाची जी बुमबुमी होती तिला चांगला दाब मिळण्यास शंभी मिळाली तो स्वतः कृष्णाशी युद्ध करण्यास रणांगणावर आला त्या युद्धात बाणामुलाचा रथ, शस्त्रे वगैरेचा चक्काचूर झाला व त्याच्या छातीला कृष्णाचा तोर लागला.

चौदोवा

चौदोवा

त्यामुळे बाणासुर बसुद्ध होऊन जमिनीवर पडला

त्याच पंढी कृष्णाने सोडलेले सुवर्णचक्र बाणासुराचा वध करणार इतक्यात शंकर पार्वतीने पाठविलेली लबादेवी बाणासुराच्या समोर जाऊन उभी राहली आणि अदृश्यपण स्वतः पार्वती वण तेथे येऊन जवळच उभी राहली

तेव्हा कृष्ण लबादा पाहून म्हणाला— देवी! तू हा सर्व जटाखेप कशा करावला आलीस? तू मध्ये घेई राहलीस तर बाणासुर बाण्या हातातून सुटल किंवा वाचेल असे वाटले काय तुला?"

त्यावर पार्वती प्रकट होऊन म्हणाली— 'कृष्णा! तू सर्व प्रकारे योग्य आहेस व तुला ब्रह्मविणे सत्य नाही हे देखील मी ओळखते परंतु मी बाणासुराला आपल्या मुलासारखा मानित अजब आहे. म्हणून माझी विनंती मान्य करून त्याला सोडून दे."

ते ऐकून कृष्ण म्हणाला— "हे वैवी! यांना आपल्या सहस्र बाहुंचा सर्व साक्षा-सारखा दिसत आहे. याचे फक्त दोन हात राहून देऊन बाकी हात छाटून टाकले तर त्याचा सर्वजण होईल आणि तेव्हाच बाण्या राक्षसबुद्धीचा नाश होईल म्हणून तू मला बडवू नकोस मी फक्त त्याचे हात छाटून त्याला सोडून देईन "

त्यावर पार्वतीने लबादेवीस दूर व्हायला सांगितले पार्वतीबरोबर लबादेवी पण बसतच राहली तेव्हा कृष्णाने आपल्या मूर्दर्शन चक्राचा प्रयोग करून बाणासुराचे सर्व हात छाटून टाकले फक्त दोन हात दिले सुदृढच चक्र आपले काम करून परत कृष्णाच्या हाती आले.

तरी बाणासुराचे राजसत्त्व लेश पावले बसूदे. तो बाण्या उरलेल्या दोन्ही हातांनी कृष्णावर बाणवृष्टी करू लागला तेव्हा मात्र कृष्णाला मनस्वी राग आला व

त्यानं मुद्वर्जन चक्र उचलले. तेव्हा स्वयं-शंकर पार्वती सपरिवार प्रकट झाले व म्हणाले— "कृष्णा! यांच्या संरक्षणाचा भाग आम्ही घेतला आहे. तू यांचा वध करून आम्ही विलेले ब्रह्मसत्त्व निरुपयोगी ठरवून नकोस. आपले सुदर्शन चक्र आवर."

श्रीकृष्णाने बाणासुराचा वध करायला विचार सोडला. श्री शंकराचे सत्त्व राग गरडावर बसून अनिरुद्ध होता तेथे आला. नंदीने बाणासुराचा शंकराकडे मुखरूप पोचले केले. शंकराने त्याचे सर्व दुस-दुस करून व त्याला नंदीच्या बरोवरीक स्थान देऊन आपल्या गणानं मर्याद केले

कृष्ण बलराम आदिक अनिरुद्ध सर्प बाणांनी जथे बड होता तेथ येऊन पोचले गरडाबाहेतावर कृष्ण होता म्हणून गरडाच्या पाहताच सर्वरूप धारण करून असत्यया बाणांना त्याचे प्राकृतिक रूप मिळाले त्याच वळी तेथ नारद व चित्ररंखा अन्य अनिरुद्धांनी कृष्ण बलरामाचे अभिवादन केले व त्यांना घेऊन

नारद कृष्णाकडे पाहून म्हणाला— "आता उशीर कमला? उधा अनिरुद्धांचा विवाह करून टाका मुद्वर्णण जवळच आहे बाणासुराचा मर्णा कुत्रांड याचे

लभताची सर्व तयारी करून दिली व कृष्णाला नमस्कार करून म्हणाला— "आमण माझ्यावर अगुग्रह करावा व माझ रक्षण करावे

तेव्हा कृष्ण त्याला म्हणाला— "तू योग्य आश्वाचारक मंत्री आहेस हे मला माहीत आहे आता हे बाणासुराचे सर्व राज्य तुझ तू याचा उपयोग कर "

त्यानंतर उधा अनिरुद्धांचा शाट्टामागन लनसोडला त्यांना कृष्णाक बरवधूला शंकरपार्वतीकडे मेळून दोघांना नमस्कार करायला सांगितल, त्या बाबि दपतीन या नव बघनीस आशीर्वाद दिला, पार्वतीने

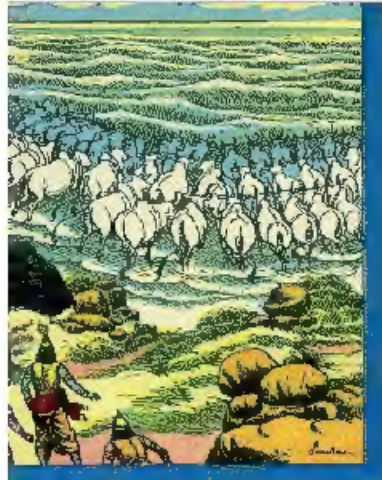

बांबोवा

बांबोवा

अनिरुद्धाला वाहन म्हणून वाणासुराचे मयूरवाहन दिले. श्रीकृष्ण निघाला तेव्हा कुभांड म्हणाला—“वाणासुराच्या गाईचे कळप बरणाकडे जाहेत त्यांचे दूध प्याल्याने आमुंरारोख्य मारते. त्या गादी जावण स्वाधीन करून घ्याव्या.”

ते कळत्यावर कृष्ण आर्जुनाचे आपल्या बरोबर बलरामदादां ब मुलाला घेऊन गवडावर बसून निघाला. पश्चिमेकडील समुद्राच्या काठी येऊन त्यांनी सैवानांत चरत असलेल्या लक्षावधी गायी पाहल्या. गाईंना बस करून धेण्याचे कौशल्य त्याला लहानपणापासूनच अवगत होते. म्हणून

Fullscreen 127 64 / 80

जमिनीवर उतरल्यावर ती गाईच्या जवळ पोचला. पक्ष ध्यांनी त्याच्याकडे पाहिले देखील नाही व समुद्रात प्रवेश केला आणि अदृश्य झाल्या.

कृष्ण निराश होऊन मरुडाला म्हणाला—“माझा प्रयत्न फुकट गेला. आता काय करावे?”

“करायचे काय? बरणाची युद्ध हा एकच एक उपाय आहे,” मरुड म्हणाला. मरुडाने आपले पंख फडफडविले. तेव्हा समुद्राचे पाणी मागे सरकले आणि समुद्राच्या तळाशी असलेल्या नागलोक दिसू लागला. श्रीकृष्णाने बरणाच्या महालावर वृत्ता केला—“दुसऱ्या क्षणाला बरणाचे सैनिक शंख वाजवीत रथांत वसून कृष्णावर चालून आले. कृष्णाने त्यांच्याशी युद्ध केले. त्याच्या मदतीला बलराम व प्रद्युम्न होतेच. गवडाने पण त्यांना मदत केली. बरणाचे सैन्य पळून गेले.

“कृष्णाचे एवढे साह्य?” बसे म्हणत बरणा रावाने कृष्णाशी युद्ध करण्यास स्वतः आला. त्या युद्धात कृष्णाने वैष्णवास्त्राचा प्रयोग केला. तेव्हा बरणाचा शवपरिहार झाला व तो हात जोडून कृष्णासमोर बैठून उभा राहला. तेव्हा कृष्ण म्हणाला—“माझ्या

जवळ सरण मागण्यात काय अर्थ आहे? प्रथम बाणसुराच्या सर्वे गाई माझ्या स्वाधीन कर."

"बाणसुरा तेंवड्या गाईच मागू नये. मी बाणसुराच्या वचन दिले होते की मी प्राण बाबत मागला तरी तो देऊन तुम्हा गाईचे रक्षण करीन. कीणाला त्या गाई घेऊन जाऊ देशात नही. मी जे सांगितो ते सर्व यशस्वर अक्षर सत्य आहे. बाबा आपल्याला वाटेला तशी आज्ञा करावी." वरुणाने वरीलप्रमाणे उत्तर दिले.

श्री कृष्णाने सर्वे गाई तेथेच सोडल्या व आपले अस्त्र परत घेतले. वरुणाने श्री कृष्ण व इतर यादव नायकांचा उचित सत्कार करून त्यांना निरोप दिला.

वरुणाकडून निरोप घेऊन कृष्ण, बलराम प्रद्युम्न, अनिरुद्ध आदिक गुरूड वाहनावर वसुन द्वारकेला आले व आपल्या बागमनाची सूचना म्हणून पांचजन्य वाजविला. तो आवाज ऐकून यादव प्रमुख श्री कृष्णाच्या

स्वागतासाठी सामोरे आले. श्रीकृष्ण त्यांच्या आधी गुरूडवाहनावरून उतरून नगरा बाहेरच्या एक उद्यानात विश्रांती घेण्यासाठी थांबला. त्याच्या बरोबर इंद्र आदिक देवपण होते. यादव त्यांना रथांत बसवून घाबत सांजत घेऊन द्वारकेत आले. कृष्णाच्या स्वागतासाठी प्रजा रस्त्याच्या दोन्ही बाजूला येऊन उभी राहली.

कृष्णाने बाणसुराचा पराभव करून जो पराक्रम गाजवला त्याचे वर्णन नगरवासी परस्परांशी करू लागले. त्यांत मुख्यत्वेकरून कृष्णाने बाणा पुराच्या रक्षणार्थ जे अग्नी होते त्यावर कसा विजय मिळविला, फावतीच्या प्रार्थनेवरून बाणासुराचे हात छाटून त्याच्या कसे जिखत सोडले याचे वर्णन जास्व होते. ते ऐकून कृष्णाला अर्वाच आनंद झाला.

कृष्णाने आपल्या महालात व उषा अनिरुद्धांनी आपल्या महालात प्रवेश केला.

अरण्यपुराण

[१०]

मौवली पळू लागल्याबरोबर कुत्री त्याला घरापला त्याच्या पाठी मातून पावली. मौवली खूप जोराने पळत होता. मधमाशांची पोळी जवळ येताच त्याने पुढे काय करावयाचे ते आधीपासूनच मनाशी ठरविले होते. श्री गोष्ठ म्हणजे कानाने व त्याने जे ठरविले होते तेच.

मधमाशा त्या संध्याकाळच्या अंधुक उजेडात बोधू लागल्या होत्या. कारण सूर्यास्तानंतर मध गोळा करण्याचे काम संपलेले होते. मौवली पोळ्याजवळ पोचला तेव्हा त्याला त्यांच्या पंधांना गोड बारीक आवाज ऐकू आला. तेव्हा तो वास्तव जोराने धावू लागला. पळत असता त्याने पहिल्यापासून जमावून ठेवलेले इगळ पायाने ठकलले. तो बारीक आवाज मोठा होऊ लागला व थोड्याच वेळात भयंकर वादू

लागला. काळ्या ढगासारख्या मधमाशा आकाशात पसरल्या. समोर विसेल त्याला चावून ठार करण्याचा जणू काही त्यांनी चंग बांधला होता. झाली वेगवेगळी पसरलेली होती. नदीत काशाचा फण झळकत होता.

मौवलीने विचार करण्यात जास्त वेळ न देवढता कावाच्या सत्त्वप्राप्त्याने पाण्यात उडी मारली. संपटी कापल्याने खचलेला कृष्णाचा नायक मौवलीला चावण्यासाठी पुढे धावत आला होता. पण त्याचे सर्व प्रयत्न फुकट गेले. मौवलीला त्याचा बेत योजण्याप्रमाणे पार पडल्याबद्दल आनंद झाला. त्याला एक मधमाशी देखील पावली नाही. त्याने रानटी लसुण आपल्या अंगाला चोळली होती. त्याचा पण फायदा झाला.

शेवटचे मधपुच्छ

ते सर्व वृक्ष मौवली व कावां पहात होते. थोड्या वेळाने कावा म्हणाला-
“आपले काम फत्ते झाले. मधमाशा रूप खचळल्या जाहेत आता येथे थांबणे आपल्या जिवाला पण शोक्याने आहे. चल येथून पाय काढू.”

मौवली शक्य तोंवर पाण्यातच बुडी मारून पोहोत होता. तो निर्दिष्ट पणे पोहोत आहे हे ओळखून कावाने त्याला जाणवई एका गोष्टीबद्दल सावध केले. म्हणाला-“खबरदार! जवळच जखू दे, पाण्यात खी कुशी पडली आहेत ती सर्वच मेलेली नाहीत.”

“ह्या खंजीर ती शोभेसाठी ठेवली आहे का रे?” मौवली उत्तरादाखल म्हणाला. मौवलीला हे पाहून आश्चर्य वाटत होते मधमाशा की पाण्याच्या थारेबरोबर उडत येत होत्या.

कुत्र्यांच्या झुंडीतली अर्धी अधिक कुत्री मधमाशांची घाड येताच थांबून इकडे विकडे पळू लागली व पाण्यात पडली. मौवलीने त्यांची काढलेली खोड ती विसरली नव्हती. ती जवळ येताच मौवली खंजिराने त्यांना मोस देई. काहींचा जीव मध माशांनी घेतला.

शोभितोहा जवळ पोचतो सियोनी लांडग्यांचा आवाज ऐकू येऊ लागला. कुत्री आपल्या नायकांना विचारित होती. “पाण्यातून काठावर जाऊ या वा?” मधमाशा परत फिरू लागल्या होत्या.

“आता मी मुंडा परत जातो. लांडग्यांशी माझे काय नातं? मला माझं पोट सुद्धा भरायचं आहे.” कावा म्हणाला व तो निघून गेला. कुत्री पाण्यात गारदून गेली होती. त्यांचा उत्साहपण गारठला होता. तरी ती लांडवत फसवत बाहेर येत होती. एक आपल्या लांगड्या पापाने लंगडत बालत बाहेरच उभा होता.

“या खेपेच्या शिकारीचा खेळ गमतीचा नाही.” एक कुत्रे बापा टाकीत म्हणाले.

“कां छान आहे.” असे म्हणत मौवलीने त्या कुत्र्याची मुंडी धरली आणि सुरा त्याच्या खातीत भोसकला.

“तुच नाही का माणसाचे पिल्लू!” एकूने जोरझून विचारले.

“त्या मरगळलेल्या कुत्र्यांना विचार दे एकू! त्यांच्या नायकांचे शेंपूट छाटून टाकले व पुन्हा शाडी मेजवानी वाढत ठेवली आहे.” मौवली म्हणाला.

“झाव, झंझत!” एकू म्हणाला.

लांडग्यांची टोळी जवळ जवळ येऊ लागली. नदीचा प्रवाह जेथे एका वळणावर वळत होता तेथे ओली चिप्प गारठलेली मरगळलेली कुत्री किनाऱ्यावर येऊ लागली. तीच नेमकी त्यांची बूक झाली. रद्यांना खोळवायल्या फक्त अर्ध्या मौलावरच लांगग्यांची टोळी वाट पहात होती. एकू पहातच होता. नायकाने संकेत बनताच लांडगे किनाऱ्याकडे धावले. शर्यकर बुद्ध सुरू झाले. कुत्र्यांची संख्या लांडग्यांच्या बरोबर होती. पण लांडगे जिवार उदार होऊन लडत होते. त्यांच्यात पोर होती व लांडगिणी पण होत्या.

मौवली पाण्यात तरंगू लागला तेव्हा कावा त्याला थांबवायला तेथे तयार होताच. कड्याच्या टोकाला कुत्री मध माशांच्या पोळ्यासारखीच दुळसू भासत होती.

कुत्री पाण्यापर्यंत पोचली तीपर्यंत मधमाशा वर वर उडत होत्या. ती जवळ येताच मधमाशांची घाड कुत्र्यांवर पडली. एका मागून एक कुत्र्यांची भेते पाण्यात पडू लागली. खचळलेल्या मधमाशांचा आवाज मौवलीला ऐकू येत होता. काही कुत्री पाण्यात पडली तर काही खाचा खळग्यात पडली. मधमाशांना पावायला चांगलीच संघी मिळाली.

पाण्यातून बाहेर येणाऱ्या कुत्र्यांचा कंठ चिरून लांडग्यांनी एकेकाळी ठार करायला सुरुवात केली. तरी काही कुत्रे बाहेर आली. त्यांनी लांडग्यांच्या पोटातून लवकें तोडायला सुरुवात केली. पाण्याच्या बाहेर आलेल्या कुत्र्यांचे बळ वाढत आहे हे पाहल्यावर दूर संशय पहात उभे असलेले मोनलीचे चौथे मोठे भाऊ त्या कुत्र्यांवर सुटून पडले. त्यांच्यावर हल्ला करणाऱ्या कुत्र्यांना मोनलीने आपल्या खिजिराने मोकळी दिली. म्हणतात एकू व नवीन नायक फोबो चौथ्यांनी फार मोठे शौर्य दाखविले. कुत्र्यांचा नायक इतर लांडग्यांच्या हातातून आपला बचाव करीत शेवटी एकूच्या हाती सापडला. मोनली त्याच्या मदतीला बावला तेव्हा एकू म्हणाला—“ही मागे, हा माझा बांटा.”

दूर एकूने कुत्र्यांच्या नामकाळ ठार करून धरातीर्थी आपला देह ठेवला. एकू मरताच मोनलीने लांडग्यांना प्रोत्साहनाचे

बारोळी ठोकली एका कुत्र्याला देखील जिवंत सोडू नका.”

मरते वेळी मोनली जखम होता. एकूने प्राण सोडण्यापूर्वी मोनलीला म्हटले—“मी तुला नव्हते का सांगितले, ही माझ्या आयुष्यातली शेवटची लढाई आहे. आज मू नसतास तर आमच्या पैकी एकदेखील जिवंत राहला नसता. आता तू आपल्या लोकात परत जा. सर्व ऋण फिटले.”

मोनलीचे प्रेमाने एकूला पोटाशी बट्टी बावळून धरले. कधी काळी एकूच्या दोळीचा नायक होता. साता त्याने ते मोनलीचे करून जेवण नदीच्या पडोकीकडे पण एकू येत होते.

“शिकार झाली पाहिजे!” असे म्हणत एकूने एक किडाळी फोडून शेवटची उडी मारली. जीवन ज्योत विसली. त्याचा श्रावणशी लढाळा. त्या रात्री जी लढाई झाली त्यात एक कुत्रे देखील जिवंत सुटले नाही.

८४. प्राचीन अलेप्पो कोट

सिरियांतला हा एक दुर्गज दोंगरी किल्ला म्हणून प्रसिद्ध होता. मुहम्मदच्या व ख्रिस्तन भगवत्संविदांमध्ये झालेल्या युद्धात ख्रिस्तन सैन्याने या किल्ल्याला वेढा दिला होता. पण तो जिकरी खांना प्रसन्न झाले. हिंदूंच्या काळापासून इजिप्तच्या कापसो काळापासून सुद्धा हा किल्ला जिकण्यासाठी कित्येक कट, युद्धे व रक्तपात झाला. कित्येकदा प्लेग व चूर्ण झाले. याचा इतिहास चार हजार वर्षे जुना आहे. मान्यता प्रवेश करण्यात येत आहे जूनजरीपणव आहेत.

